

113.38061

Spankracht: hoeveel rek zit er in de Rotterdamse sportverenigingen?

Rapport
Gemeente Rotterdam, Directie Sport & Cultuur

BMC
maart 2013
drs. J.B.J. Bouwmeister
K.J. van de Werfhorst MSc
S.J.M. Olsthoorn BSc
Projectnummer: 350653
Correspondentienummer: AD-0703-62294

INHOUD

HOOFDSTUK 1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Onderzoeksvraag	4
1.3	Onderzoeksopzet	5
HOOFDSTUK 2	KADER	6
2.1	Waarom de focus op contributie en niet op andere aspecten?	6
2.2	Prijselasticiteit in de sport?	7
2.3	Randgemeenten	7
2.4	Aannames bij de data	7
HOOFDSTUK 3	RESULTATEN BENCHMARK	9
3.1	Achtergrond van de benchmark	9
3.2	Aantal velden, banen en zalen per stad.	9
3.3	Tarieven per accommodatie	12
3.4	Verantwoordelijkheden met betrekking tot onderhoud	14
HOOFDSTUK 4	RESULTATEN INTERVIEWS	16
4.1	Vitaliteit sportverenigingen Rotterdam	16
4.2	Vitaliteit sportverenigingen overige G5-gemeenten	18
4.3	Vitaliteit sportverenigingen Haarlem, Nijmegen en Zaanstad	19
4.4	Compensaties en subsidies	20
4.5	Financiering van investeringen en kleedkamers	22
4.6	Waardering van spankracht sportverenigingen	23
HOOFDSTUK 5	ANALYSE	24
5.1	Inleiding	24
5.2	Contributiestijging	24
5.3	Uitval door stijging contributie	27

HOOFDSTUK 6	GEVOLGEN	30
	6.1 Inkomsten uit verhuur sportaccommodaties	30
	6.2 Effecten op beleidsdoelstellingen Sportnota Rotterdam 2016	31
	6.3 Effecten op uitstroom naar randgemeenten	33
BIJLAGE 1	BENCHMARK ACCOMMODATIES EN TARIEVEN PER SPORT EN PER GROOTTEKLASSE	33
BIJLAGE 2	AANTAL LEDEN, AANTAL VELDEN EN GEMIDDELDE CONTRIBUTIE PER SPORT EN PER GROOTTEKLASSE	35
BIJLAGE 3	INKOMSTEN UIT VERHUUR ACCOMMODATIE, PER CATEGORIE TARIEFSTIJGING EN INCLUSIEF UITVAL	37
BIJLAGE 4	ONDERHOUDSVERANTWOORDELIJKHEDEN PER ACCOMMODATIE	39
BIJLAGE 5	LEIDRAAD INTERVIEWS ROTTERDAM EN OVERIGE BENCHMARK-GEMEENTEN	41

Samenvatting

Het onderzoek heeft zich gericht op de vraag in welke mate sportverenigingen (binnensport en buitensport) in Rotterdam een substantiële huurverhoging kunnen dragen. De consequenties daarvan hebben gevolgen voor de financiële spankracht van sportverenigingen, het aantal Rotterdammers dat blijft sporten en het aantal sportverenigingen. Het onderzoek gaat daarbij uit van een directe relatie tussen huurstijgingen en een effect op de contributie van een lid van een sportvereniging; de contributie is de enige substantiële 'knop' waar verenigingen in de huidige tijd aan kunnen draaien (kantine- en sponsorinkomsten zijn minder beïnvloedbaar en vrij constant). In het onderzoek is het effect van 25%, 50%, 75% en 100% huurstijging onderzocht. Dit is aan de hand van een benchmark en interviews getoetst bij de G5-gemeenten en bij Nijmegen, Haarlem en Zaanstad.

De uitkomsten van het onderzoek laten zien dat, rekening houdend met de vitaliteit van de verenigingen, reeds bij 25% huurstijging gemiddeld 75% van de leden zal stoppen. Dit percentage loopt op tot gemiddeld 100% uitval van leden bij een huurstijging van 100%. Deze uitkomsten zijn getoetst in de interviews met de benchmarkgemeenten; bij forse huurstijgingen is het in alle benchmarkgemeenten de verwachting dat minimaal 80% van de verenigingen zal uitvallen. De uitkomsten van het onderzoek tonen aan dat de verwachting voor Rotterdam minstens zo sterk is.

In eerder onderzoek, uitgevoerd door het Mulier Instituut, werd geconcludeerd dat het huidige aanbod van sportaccommodaties in Rotterdam voldoende is voor de huidige vraag. Om de bestuurlijke ambitie van 70% sportparticipatie (Sportnota 2010-2016) te verwezenlijken voldoet het huidige aantal accommodaties ternauwernood: intensiever gebruik of zelfs uitbreiding is nodig. Door het invoeren van forse huurstijgingen zullen er bij de verwachte uitval echter accommodaties leeg komen te staan; er zijn minder hallen en velden nodig voor het lagere aantal sporters en, daardoor, een lager aantal verenigingen. Deze leegstand leidt tot minder huurinkomsten; er treedt een onbedoeld effect op, waarbij huurstijgingen minder inkomsten genereren dan nu met de huidige tarieven worden gerealiseerd. Als voorbeeld: bij een huurstijging van 25%, rekening houdend met het bijbehorende uitvalpercentage, is de verwachte daling in opbrengsten ten opzichte van de huidige inkomsten € -716.722,09.

De ambities die de gemeente Rotterdam in haar Sportnota heeft uitgesproken zullen door forse huurstijgingen dus niet worden gerealiseerd; de sportparticipatie zal dalen (in plaats van groeien naar 70%) en ook de maatschappelijke rol en positieve effecten van sportverenigingen binnen een wijk en/of buurt zullen sterk afnemen.

De stijging van de tarieven en de daaruit volgende contributiestijgingen en uiteindelijke uitval van sporters staat dan ook haaks op de bestuurlijke ambities en de daaruit volgende verwachte toename van de vraag naar sportaccommodaties.

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Rotterdam heeft in 2006 besloten het beheer en de verhuur van maatschappelijk vastgoed te centraliseren. Daarmee wordt ingezet op meer transparantie en een betere en duidelijker verdeling van taken en verantwoordelijkheden. Een onderdeel hiervan is het in rekening brengen van kostendeekkende huurtarieven (KDH, besluit 2009). Daardoor ontstaat inzicht in de kosten voor het in stand houden van het maatschappelijk vastgoed (transparantie) en kunnen bestuurlijke besluiten over ondersteuning op basis van werkelijke cijfers worden gemaakt. Voor het vastgoed binnen de portefeuille Sport en Recreatie geldt dat de invoering van de KDH gepland staat per 1 januari 2014.

Rondom de invoering van de KDH worden op dit moment veel discussies gevoerd: Welke elementen worden meegenomen in de berekening van de KDH (inclusief/ exclusief vervangingsinvesteringen)? Welke mogelijkheden hebben sportverenigingen om zelf werkzaamheden uit te voeren? Welke bijdrage mag verwacht worden vanuit de centrale stad en de deelgemeenten en, logischerwijs, in hoeverre zijn de sportverenigingen in staat om een KDH (in financieel opzicht) op te vangen? Om deze laatste discussie op basis van de juiste informatie te kunnen voeren is BMC gevraagd een onderzoek uit te voeren naar de financiële spankracht van de sportverenigingen.

1.2 Onderzoeksvraag

Het onderzoek dient zich te richten op de vraag in welke mate sportverenigingen de aanstaande substantiële huurverhoging kunnen dragen. Wanneer de KDH onverkort wordt doorbelast aan de sportverenigingen kunnen huren fors stijgen. De consequenties daarvan hebben gevolgen voor de financiële spankracht van sportverenigingen, het aantal Rotterdammers dat blijft sporten en het aantal sportverenigingen in Rotterdam; het is immers niet ondenkbaar dat er verenigingen zijn die niet in staat blijken te zijn de huurverhoging te dragen en daardoor ophouden te bestaan, met leegstand van accommodaties en wellicht een terugloop in sportdeelname tot gevolg.

Vanuit de gemeente Rotterdam heeft men deze vraag als volgt geoperationaliseerd:

- *Hoe groot is de financiële ruimte bij Rotterdamse sportverenigingen om een huurverhoging te kunnen opvangen?*
- *Wat levert een dergelijke huurverhoging de gemeente Rotterdam financieel in totaal op?*
- *Hoeveel Rotterdamse sportverenigingen zullen een dergelijke huurverhoging niet kunnen opvangen zonder de kwaliteit of kwantiteit van hun aanbod substantieel te verminderen?*

1.3 Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestaat uit drie afzonderlijke delen: een kwantitatief deel, waarin relevante cijfers van diverse steden worden vergeleken met Rotterdam (benchmark), een kwalitatief deel, waarin de achtergronden en specifieke aandachtspunten naar voren moeten komen (interviews), en een analysedeel, waarin de cijfers en de gegevens vanuit de interviews samen moeten worden beoordeeld en waaruit conclusies getrokken kunnen worden.

Benchmark

Het benchmarkdeel geeft een vergelijking van de Rotterdamse situatie met de situatie in Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven, aangevuld met data van Haarlem, Nijmegen en Zaanstad. Doel is om de parameters die invloed hebben op huurhoogte en contributies in kaart te brengen: aantallen velden en hallen, huurtarieven, verdeling van taken met betrekking tot onderhoud en beheer en het aantal verenigingen. Hierbij wordt per gemeente een algemeen stedelijk beeld naar voren gebracht.

Interviews

Het interviewdeel (kwalitatief) bestaat uit een aantal interviews die zijn afgenomen bij de gemeente Rotterdam, Directie Sport & Cultuur en bij Rotterdam SportSupport. Op basis van de daar aanwezige kennis en onlangs uitgevoerde onderzoeken wordt een beeld verkregen van de spankracht en vitaliteit van de Rotterdamse sportverenigingen per sportsoort en per grootte (klein, middel, groot). Ook de gemeenten die deelnemen aan de benchmark zijn bevraagd naar hun beeld van deze elementen. Omwille van de tijd zijn de overige gemeenten niet persoonlijk maar telefonisch bevraagd.

Analyse

Het analysedeel combineert uiteindelijk beide uitkomsten (benchmark en interviews). Daarmee wordt de vraag beantwoord wat de spankracht van de Rotterdamse sportverenigingen is wanneer er een substantiële huurverhoging zou worden doorgevoerd. Aanvullend worden er uitspraken gedaan over de spankracht van verenigingen per categorie (klein, middel, groot) en hoe de spankracht van de Rotterdamse verenigingen bij een kostendeekkende huur zich zou verhouden tot de verwachte spankracht van verenigingen bij een doorvoering van een kostendeekkende huur door de benchmarkgemeenten. Om uitspraken te kunnen doen over het verwachte aantal leden dat zal afhaken bij een dergelijke huurverhoging maken we gebruik van onderzoek waarbij de prijselasticiteit van consumenten is beoordeeld: bij welke contributieverhoging gaan leden afhaken?

Hoofdstuk 2

Kader

2.1 Waarom de focus op contributie en niet op andere aspecten?

Bij een dergelijk onderzoek, waarbij een veelheid aan sportverenigingen onderwerp van onderzoek is, is het operationaliseren van de onderzoeksvraag van groot belang. Wanneer er naar alle factoren wordt gekeken die van invloed kunnen zijn op de financiële spankracht van de sportverenigingen, ontstaat er een onderzoeksopgave waarmee gemakkelijk een heel jaar gevuld kan worden. Naast de onmogelijkheid daarvan gezien de periode (besluitvorming nog voor de zomer van 2013) is het ook maar de vraag of daarmee een werkelijke of een schijnbetrouwbaarheid wordt gecreëerd. Er zijn immers een aantal factoren die een dermate lage bijdrage leveren aan de spankracht dat zij aan een overallbeeld geen significante bijdrage leveren.

Om de juiste factoren te onderzoeken moet bekeken worden naar waar het onderzoek een bijdrage aan moet leveren. Die bijdrage kan gevonden worden in het sportbeleid van de gemeente Rotterdam. Daaruit komt één aspect zeer nadrukkelijk naar voren: de sportparticipatie. Rotterdam wil dat in 2016 ten minste 70% van alle Rotterdammers een uur per maand intensief beweegt. Het doel van dit onderzoek kan daarmee worden 'gericht': het gaat erom een beeld te krijgen van het aantal Rotterdammers dat aan sport kan (blijven) doen na een substantiële huurverhoging (KDH).

Uit eerdere onderzoeken blijkt dat vooral de contributie daar een onderscheidende factor in is. Sportverenigingen die worden geconfronteerd met stijgende kosten geven in toenemende mate aan dat zij die kosten alleen kunnen opvangen door de contributie te laten stijgen. Bar- en sponsorinkomsten (de andere twee traditionele grote bronnen van inkomsten voor sportverenigingen) blijken in de huidige tijd eerder terug te lopen dan dat hieruit extra inkomsten zijn te genereren. Er is ook een verschil tussen binnensport en buitensport te onderscheiden: De binnensportverenigingen hebben in de meeste gevallen geen eigen kantine en geen sponsormogelijkheden. De buitensportverenigingen hebben dit doorgaans wel.

Daarmee is het beantwoorden van de vraag wat de financiële spankracht van verenigingen is, sterk afhankelijk van ledenaantallen in relatie tot de huidige contributie en prijselasticiteit van deze contributie per productgroep. Dit is wat ons betreft dan ook een belangrijke parameter om mee te nemen in het onderzoek. Door beschikbare onderzoeksresultaten te gebruiken (en te vergelijken met andere gemeenten), kunnen hier op hoofdlijnen voor Rotterdam uitspraken over worden gedaan. Gezien bovenstaande situatie en rekening houdend met de korte onderzoeksperiode is er daarom voor gekozen om het onderzoek te richten op de effecten op contributies.

Die factor bepaalt namelijk in zeer grote mate de financiële spankracht van sportverenigingen, en is bijna geheel verantwoordelijk voor de overweging van sporters om al dan niet lid te blijven van een sportvereniging (bij een forse stijging).

2.2 Prijselasticiteit in de sport?

De financiële spankracht van sportverenigingen hangt dus in grote mate af van het vermogen en de wil van leden om een hogere contributie te gaan betalen. Om te bepalen in hoeverre sportverenigingen een substantiële huurverhoging aankunnen, en om te bepalen hoeveel Rotterdammers blijven sporten na zo'n huurverhoging moeten we weten bij welke contributiebedragen leden afhaken. Dat fenomeen wordt 'prijselasticiteit' genoemd en is in eerder onderzoek specifiek voor leden van sportverenigingen onderzocht. Door de resultaten van dat onderzoek te combineren met de specifieke omstandigheden in de gemeente Rotterdam (zoals de gemiddelde sociaal- economische score en de gemiddelde kwaliteit van organisatie bij de sportverenigingen) kunnen uitspraken worden gedaan over de hoeveelheid leden die naar verwachting zal afhaken bij een bepaalde huurverhoging.

Om het effect van de huurverhoging goed inzichtelijk te kunnen maken is ervoor gekozen om een viertal scenario's door te rekenen. De mate van uitval bij achtereenvolgend 25%, 50%, 75% en 100% huurverhoging zal worden bepaald, waardoor duidelijk wordt hoe de ontwikkeling van de vraaguitval (het aantal afhakende leden van sportverenigingen) er uitziet.

2.3 Randgemeenten

Op basis van de benchmark en interviews kunnen er in algemene zin uitspraken worden gedaan over de verwachte uitval van leden en (daardoor) de financiële spankracht van de sportverenigingen. Voor deelgemeenten en sportverenigingen aan de rand van Rotterdam geldt echter dat niet alleen de prijselasticiteit een grote rol speelt, maar dat er ook uitval kan ontstaan door 'vluchtgedrag' naar randgemeenten. Uitspraken over lokale situaties (individuele deelgemeenten of sportverenigingen) kunnen op basis van de benchmark echter niet worden gedaan. In het onderzoek zullen wij daarom wel ingaan op de specifieke omstandigheden voor deelgemeenten aan de randen van de stad, in verband met mogelijk 'vluchtgedrag' van hun leden naar omliggende gemeenten.

2.4 Aannames bij de data

Bij het uitvoeren van onderzoek worden aannames gedaan. Die aannames zijn nodig om met de gegevens te kunnen rekenen en op basis daarvan uitspraken te kunnen doen of conclusies te kunnen trekken. Aannames kunnen echter ook leiden tot het 'weglopen' van de werkelijkheid: wanneer er te veel (of onjuiste) aannames worden gedaan, is de betrouwbaarheid van de conclusies logischerwijs lager.

Ook in dit onderzoek is een aantal aannames gedaan. Deze aannames worden hieronder weergegeven, met een korte onderbouwing. Waar nodig is in het rapport verder aangegeven welke beperkingen de data met zich meebrengen (indien van toepassing).

Gemiddelde contributie

Zoals eerder gemeld wordt in dit onderzoek uitgegaan van een directe invloed van huurtarieven op de contributies die sportverenigingen berekenen voor hun leden. Omdat het ondoenlijk is om het effect op de contributie voor elke individuele vereniging te bepalen (het inzichtelijk maken van alle contributiebedragen is al niet mogelijk), wordt gerekend met de gemiddelde contributie per sportsoort. Daarbij zijn de contributiebedragen van een steekproef (per sportsoort) van Rotterdamse verenigingen achterhaald (zie voor steekproefgrootte 'n=' bijlage 2). Uit die bedragen is een gewogen gemiddelde contributie berekend, rekening houdend met de verschillen tussen jeugd en senioren (aantallen leden maal contributiebedrag).

Gemiddeld aantal leden en grootteklasse

In het onderzoek wordt verondersteld dat de omvang van een sportvereniging invloed kan hebben op de vitaliteit en spankracht van de vereniging. Daarom zijn er diverse klassen vastgesteld per sportsoort, op basis van de omvang van de vereniging (groot/klein of groot/middel/klein). De bandbreedte en indeling is gebaseerd op de (anonieme) data over aantallen leden van alle verenigingen die deelnemen aan het vitaliteitsonderzoek van Rotterdam SportSupport.

Gemiddeld aantal velden per vereniging

Met de gemiddelde contributie, het gemiddelde aantal leden en het aantal verenigingen per grootteklasse (groot/middel/klein) kunnen berekeningen worden gemaakt voor de contributiebedragen. De huurtarieven worden echter per veld (buitensport) of per uur (binnensport) bepaald. Om de gevolgen van een tariefstijging te bepalen moet een gemiddeld aantal velden (of uren) per grootteklasse worden vastgesteld. Op basis van gegevens van Sport & Cultuur over het aantal gehuurde velden en uren per vereniging is per grootteklasse een gemiddeld aantal velden of uren bepaald.

Tarieven

Op basis van gegevens van Sport & Cultuur zijn de tarieven per soort sportaccommodatie bepaald. Voor de buitensportaccommodaties zijn dat de tarieven zoals die door de centrale stad in rekening worden gebracht, voor binnensport wordt gerekend met een gemiddeld tarief voor een sporthal en een gemiddeld tarief voor een gymzaal. We houden daarbij geen rekening met eventuele kortingen die door deelgemeenten worden gegeven. Deze keuze is gemaakt om het effect van tariefstijgingen zo goed mogelijk inzichtelijk te maken.

Hoofdstuk 3

Resultaten benchmark

3.1 Achtergrond van de benchmark

In dit hoofdstuk geven we de gegevens weer van de benchmark op het gebied van sportaccommodaties en tarieven. Het doel van de benchmark is om de parameters die invloed hebben op huurhoogte en contributies in kaart te brengen: aantallen velden en hallen, huurtarieven, verdeling van taken met betrekking tot onderhoud en beheer en ten slotte het aantal verenigingen. Hierbij wordt per gemeente een algemeen stedelijk beeld naar voren gebracht, waardoor er een referentiekader ontstaat waaraan Rotterdam zich kan spiegelen.

Aan de benchmark hebben, inclusief Rotterdam, de volgende acht gemeenten meegewerkt: Amsterdam, Den Haag, Eindhoven en Utrecht (G5), aangevuld met Haarlem, Nijmegen en Zaanstad. Alle deelnemende gemeenten hebben hun aantallen velden, de afspraken over groot en dagelijks onderhoud en de huidige tarieven in een Excel-bestand aangeleverd. De gegevens over het gemiddelde aantal leden van verenigingen, de gemiddelde contributie per sportsoort en het aantal verenigingen per sportsoort bleken in veel gemeenten niet beschikbaar. Deels doordat gemeenten deze gegevens niet altijd registreren en deels door het feit dat aanleveren binnen de korte tijdspanne van het onderzoek voor gemeenten niet mogelijk was.

De gemeente Zaanstad is niet opgenomen in de berekende gemiddelden in de benchmark. Omdat in Zaanstad de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de sportvoorzieningen bij de verenigingen ligt (de gemeente Zaanstad verstrekt feitelijk een onderhoudssubsidie in plaats van een huurtarief), wijken de tarieven van Zaanstad in zeer hoge mate af van die van de overige gemeenten, waar de gemeente (indirect) verantwoordelijkheid draagt voor het onderhoud. Opname van Zaanstad in de benchmark zou daarmee, vanwege het beperkte aantal gemeenten, ten onrechte de resultaten beïnvloeden.

De volledige benchmark aantallen en tarieven is terug te vinden in bijlage 1.

3.2 Aantal velden, banen en zalen per stad

Met behulp van de benchmark is het mogelijk om het aantal gemeentelijke sportaccommodaties in de gemeente Rotterdam af te zetten tegen die van andere gemeenten. In de hiernavolgende tabel wordt het aantal velden, banen en zalen in Rotterdam vergeleken met het gemiddelde aantal voorzieningen in Amsterdam, de G5 en het gemiddelde aantal voorzieningen in de totale benchmark.

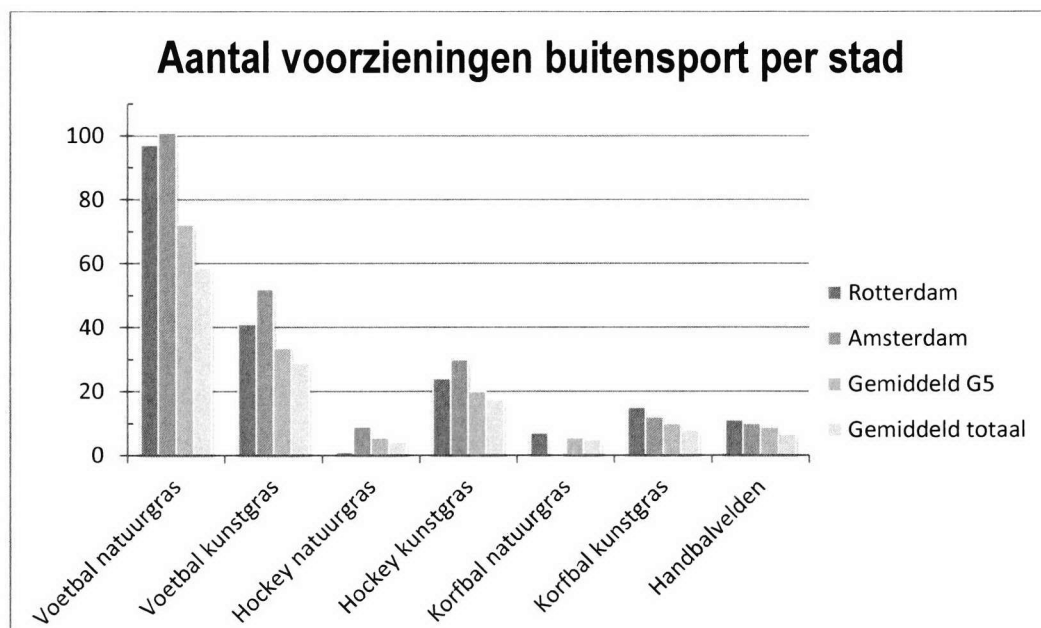
Tabel 1 Aantal velden, banen en zalen per stad

Type accommodatie	Rotterdam	Amsterdam	gemiddeld G5 *	gemiddeld totaal **
Voetbalveld	138	153	108,20	89,29
Kunstgrasvelden	41	52	33,60	26,86
Natuurvelden	97	101	72,20	58,71
Hockey	25	39	24,63	21,58
Kunstgrasvelden	24	30	20,10	17,42
Natuurvelden	1	9	5,50	4,17
Korfbalvelden	22	12	16,75	11,29
Kunstgrasvelden	15	12	10,00	7,7
Natuurvelden	7	0	5,50	5,00
Handbalvelden	11	10	8,80	5,88
Tennisbanen	139	222	159,40	135,17
Zwembaden	11	8	6,00	5,17
Sporthallen	19	20	20,40	17,29
Gymzalen	87	266	102,50	87,17

* Amsterdam, Eindhoven, Den Haag, Rotterdam, Utrecht

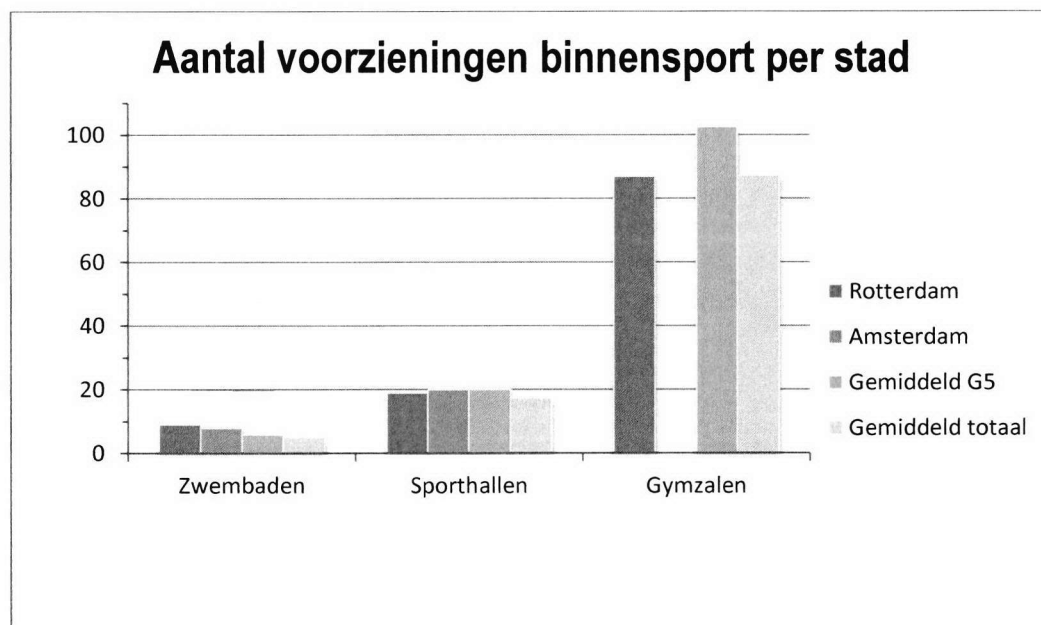
** Amsterdam, Eindhoven, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Haarlem, Nijmegen

Het aantal accommodaties per sportsoort in bovenstaande tabel is niet het totale aantal accommodaties binnen de gemeenten, maar het totale aantal accommodaties dat door verenigingen van de gemeente wordt gehuurd. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld nog zwembaden en sporthallen die door een externe organisatie (zoals Sportfondsen) worden beheerd. Twee zwembaden daarvan zijn recentelijk door de gemeente in eigendom verworven. Alleen bij de accommodaties in gemeentelijk beheer is een huurstijging van directe invloed, daarom zijn alleen deze accommodaties meegenomen. De berekening wordt dus over een lager aantal accommodaties uitgevoerd dan er in werkelijkheid zijn, maar wel exact over het aantal accommodaties dat wordt gehuurd van de gemeente. Hierbij is rekening gehouden met dubbelgebruik van een veld door meerdere verenigingen. Uitzondering hierop vormen de tennisvelden; sommige gemeenten hebben banen van tennishallen of banen die in eigendom zijn van verenigingen opgenomen. Onderscheid maken tussen deze banen bleek in de gegeven periode niet mogelijk.

Figuur 1 Aantal voorzieningen buitensport per stad

In het algemeen heeft de gemeente Rotterdam ten opzichte van de benchmarkgemeenten meer velden in eigendom (zie figuur 1, buitensport), wat te verklaren valt uit het feit dat de benchmarkgemeenten (met uitzondering van de gemeente Amsterdam) minder inwoners hebben dan de gemeente Rotterdam en daardoor ook minder sportvoorzieningen nodig hebben.

Figuur 2 Aantal voorzieningen binnensport per stad

Opvallend in figuur 2 (binnensport) is het aantal sporthallen: de gemeente Rotterdam heeft met 19 sporthallen in eigen beheer minder sporthallen dan de G5-gemeenten gemiddeld (20,4). Redenen hiervoor zijn het feit dat in Rotterdam enkele sporthallen en zwembaden anders worden geëxploiteerd (Sportfondsen) en het feit dat door het grote aantal sporthallen in Eindhoven (32 hallen, zie bijlage 1) het gemiddelde van de G5-gemeenten aanzienlijk hoger uitkomt. In figuur 2 is het aantal gymzalen bij Amsterdam niet opgenomen, omdat dit aantal sterk afwijkt: 266. In dit aantal zijn namelijk de gymzalen in eigendom van scholen ook meegerekend; dat zou een vertekend beeld opleveren.

3.3 Tarieven per accommodatie

Een tweede vergelijking die gemaakt is in de benchmark, is een tarievenoverzicht per type accommodatie. Op stadsniveau kunnen de huidige tarieven die door de gemeente Rotterdam in rekening worden gebracht vergeleken worden met de tarieven van de overige benchmarkgemeenten. Hierbij moet nadrukkelijk worden opgemerkt dat de methodiek om tot een tarief te komen per gemeente kan verschillen. Tarieven kunnen verschillen in wat wel en niet wordt meegenomen (kleedkamers, toebehoren) en wordt doorbelast in het huurtarief.

Tabel 2 Tarieven per accommodatie

	Rotterdam	gemiddeld G5 *	gemiddeld totaal **
Type accommodatie			
Voetbalveld			
Kunstgrasvelden	€ 6.000,75	€ 5.660,35	€ 5.899,98
Natuurvelden	€ 5.334,00	€ 4.336,38	€ 4.441,42
Hockey			
Kunstgrasvelden	€ 6.000,00	€ 5.279,69	€ 5.279,69
Natuurvelden	€ 4.902,50	€ 3.757,25	€ 3.757,25
Korfbalvelden			
Kunstgrasvelden	€ 1.520,40	€ 2.214,33	€ 2.268,27
Natuurvelden	€ 1.402,38	€ 1.384,46	€ 1.188,70
Handbalvelden	€ 1.604,92	€ 1.528,55	€ 1.528,55
Tennisbanen	€ 2.671,44		
Zwembaden	€ 99,23	€ 85,02	€ 75,00
Sporthallen	€ 46,30	€ 44,33	€ 42,96
Gymzalen	€ 20,13***	€ 16,96	€ 15,55
Sportzalen	€ -	€ 25,00	€ 26,40

* Amsterdam, Eindhoven, Den Haag, Rotterdam, Utrecht

** Amsterdam, Eindhoven, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Haarlem, Nijmegen

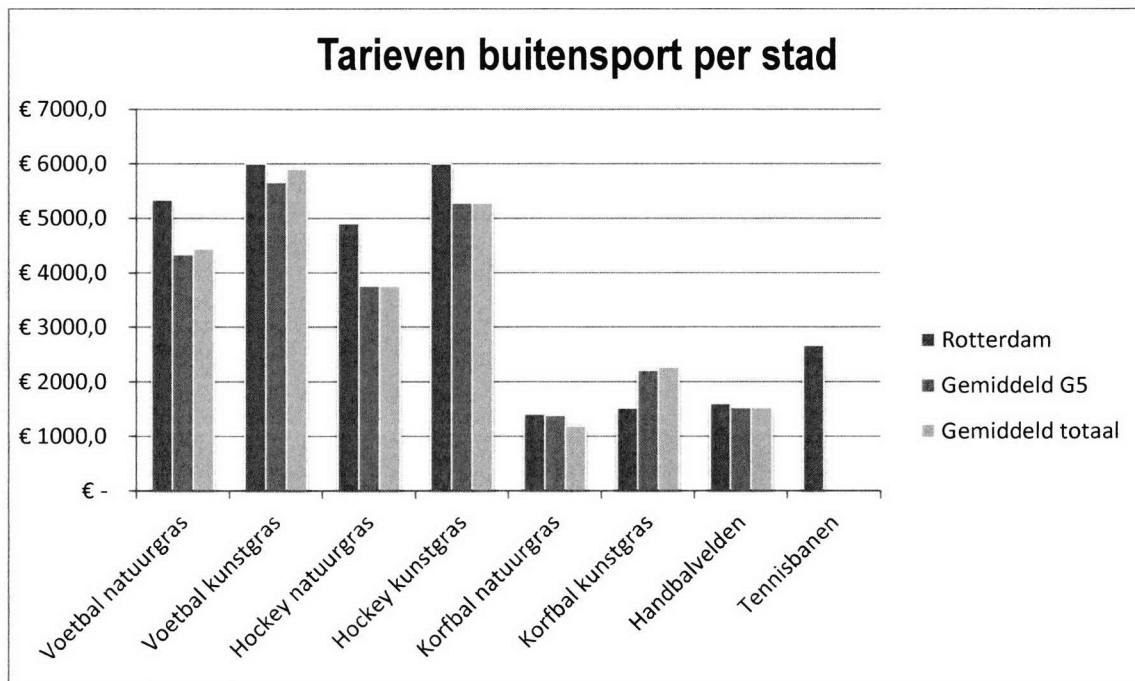
*** Dit is een gemiddeld tarief voor gymzalen, sportzalen en 1/3 sporthallen. Een enkele deelgemeente hanteert daarnaast het basistarief voor gymzalen, i.p.v. het sociale tarief van € 12,—.

De tarieven voor tennisbanen zijn niet meegenomen in bovenstaande resultaten, omdat hier onvoldoende gegevens over bekend zijn en de eigendomsverhouding van de tennisbanen (te) verschillend is.

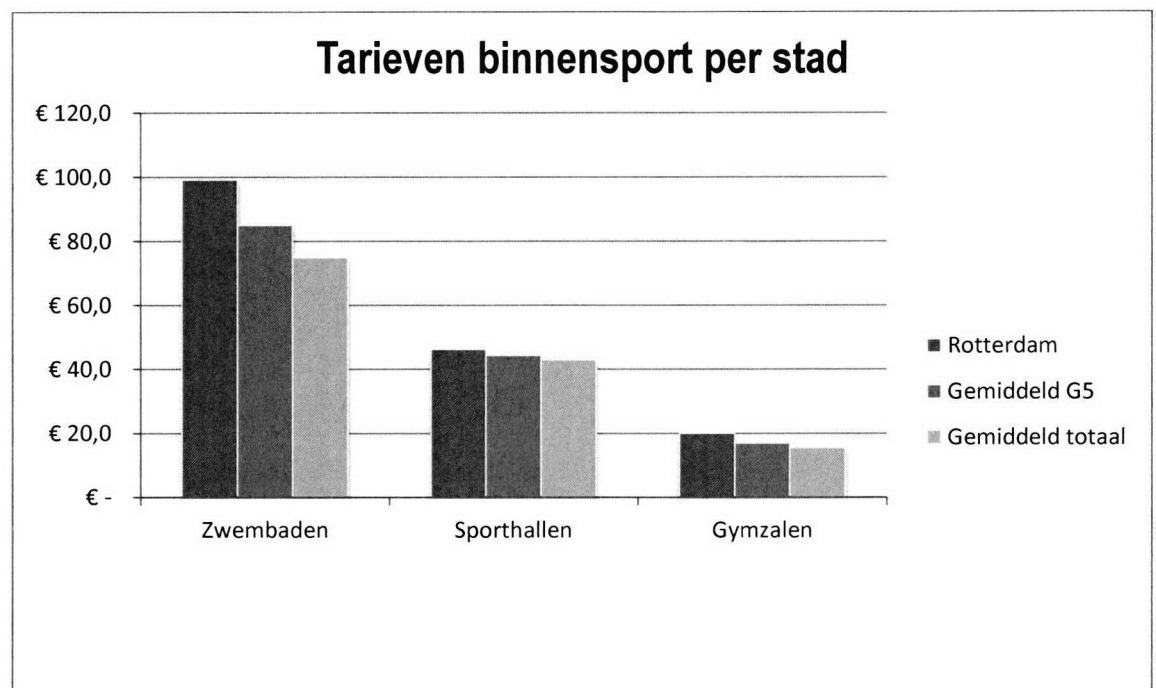
In Rotterdam wordt er bij een klein aantal verenigingen huur in rekening gebracht voor de ondergrond van de velden. Het betreft dan velden in eigendom van de sportverenigingen (een voetbalveld en een aantal hockeyvelden). Deze specifieke tarieven zijn niet meegenomen in de benchmark, omdat (gezien het lage tarief) aangenomen kan worden dat de invloed van huurverhogingen op het totaal beperkt is.

Opvallend is dat de gemiddelde tarieven voor hockeyvelden en handbalvelden voor de kolom 'gemiddeld G5' en 'gemiddeld totaal' gelijk zijn. Dit kan verklaard worden door het feit dat de hockeyvelden in Nijmegen en Haarlem allemaal geprivatiseerd zijn en er dus ook geen huurtarief word berekend. Nijmegen heeft geen handbalvelden en Haarlem één, maar dat tarief is niet bekend. Daardoor is het gemiddelde tarief voor alle gemeenten gelijk aan het tarief van de G5.

De tarieven in de gemeente Rotterdam liggen in het algemeen voor binnensport en buitensport hoger dan de gemiddelde tarieven van de G5-gemeenten en overige benchmarkgemeenten. Uitzondering zijn de tarieven voor kunstgras korfbalvelden. Een eenduidige verklaring voor de verschillen in tariefstelling is niet te geven. Onderstaande grafieken geven een vergelijking voor specifiek buitensport en binnensport.

Figuur 3 Tarieven per accommodatie buitensport

Figuur 4 Tarieven per accommodatie binnensport

3.4 Verantwoordelijkheden met betrekking tot onderhoud

Verschillen in tarieven kunnen veroorzaakt worden door de verdeling van de verantwoordelijkheid voor groot en dagelijks onderhoud van de sportaccommodaties. Begrijpelijkerwijs zorgt de verantwoordelijkheid voor het onderhoud voor hogere kosten en daarmee veelal een hoger tarief in de berekening van een veldhuur.

De benchmark laat weinig verschil zien tussen de gemeenten als het gaat om verantwoordelijkheden in onderhoud. Alle gemeenten zijn in hoge mate verantwoordelijk voor het groot en dagelijks onderhoud van de voorzieningen (zie hiervoor bijlage 4). Verschillen in tarieven, bijvoorbeeld het hogere tarief in Rotterdam, kunnen daarom niet worden verklaard op basis van de verdeling van onderhoudswerkzaamheden.

Uitzondering hierop vormen de hockeyverenigingen. Er is een trend waarneembaar waarin hockeyverenigingen in toenemende mate zelf verantwoordelijk zijn voor het onderhoud (en de vervanging) van hun velden. In Rotterdam zijn de hockeyverenigingen deels zelf verantwoordelijk voor het onderhoud aan de kunstgrasvelden, in Nijmegen zijn de hockeyverenigingen zelfs ook verantwoordelijk voor onderhoud aan natuurgrasvelden.

Wat betreft de buitensport ligt het onderhoud aan clubgebouwen geheel bij de verenigingen. Dit is in iedere gemeente van de benchmark het geval. Dit zou overigens invloed kunnen hebben op de financiële spankracht van verenigingen.

Wanneer zij verantwoordelijk zijn voor een eigen accommodatie, kan dat extra druk op de organisatie leggen (werkzaamheden en reserveringen), maar ook de organisatiekracht (omdat men het zelf moet regelen) kan erdoor toenemen. In Zaanstad, waarbij de gemeente een onderhoudssubsidie verstrekt aan verenigingen en geen verantwoordelijkheid draagt voor de voorzieningen, wijkt de verdeling logischerwijs af van die van de overige benchmarkgemeenten.

Ook de verantwoordelijkheden rondom kleedkamers (buitensport) zijn van invloed op de tarieven. Wanneer kleedkamers onder verantwoordelijkheid van de gemeente vallen, is de gemeente doorgaans voor in ieder geval het groot onderhoud verantwoordelijk. De tarieven van de kleedkamers zijn bij verantwoordelijkheid van de gemeente veelal verdisconteerd in de huurtarieven van de velden. De regelingen rondom kleedkamers (buitensport) zijn meegenomen in de interviews; dit overzicht is terug te vinden in paragraaf 4.5.

Hoofdstuk 4

Resultaten interviews

Het doel van de interviews is een beeld te verkrijgen van de spankracht en vitaliteit van de Rotterdamse sportverenigingen per sportsoort en per grootte (klein, middel, groot). Dit beeld kan vervolgens worden getoetst aan het beeld van de spankracht en vitaliteit van sportverenigingen uit de overige gemeenten (G5 en Nijmegen, Haarlem en Zaanstad).

In totaal zijn er negen interviews afgenomen, twee face-to-face en zeven telefonisch. Onderstaande tabel geeft de specificatie van de gehouden interviews weer.

Tabel 3 Overzicht gehouden interviews

Gemeente/organisatie	Geïnterviewde(n)	Interviewmethode	Datum
Rotterdam Sport en Cultuur	2 personen	Face-to-face	13-02-2013
Rotterdam Sportsupport	5 personen (groepsinterview)	Face-to-face	13-02-2013
Amsterdam		Telefonisch	12-02-2013
Den Haag		Telefonisch	15-02-2013
VSU (Utrecht)		Telefonisch	12-02-2013
Eindhoven		Telefonisch	14-02-2013
Nijmegen		Telefonisch	06-02-2013
Haarlem		Telefonisch	19-02-2013
Zaanstad		Telefonisch	11-02-2013

4.1 Vitaliteit sportverenigingen Rotterdam

Vanuit de interviews met Sport & Cultuur en Rotterdam SportSupport komt sterk naar voren dat de organisatorische (onder andere bestuurskracht, ledenaantallen en kader) en financiële vitaliteit van de Rotterdamse sportverenigingen wisselend wordt beoordeeld. Tussen sportsoorten enerzijds en de omvang anderzijds bestaan verschillen. In algemene zin geldt dat aan kleinere verenigingen wat minder spankracht wordt toegekend en dat grotere verenigingen juist sterker lijken. Overall geldt dat de verwachte spankracht om forse huurverhogingen op te vangen gering is. Onderstaand overzicht geeft aan in hoeverre de vitaliteit per sporttype door Sport & Cultuur en Rotterdam SportSupport (gecombineerd) is beoordeeld.

Tabel 4 Overzicht vitaliteit en spankracht per sporttype Rotterdam

Sporttype	Vitaliteit	Spankracht	Opmerkingen
Voetbal	+/-	-	Spankracht laag bij met name kleine en middelgrote verenigingen
Hockey	+	+/-	Verenigingen Zuid minder vitaal
Tennis	+/-	+/-	Groot verschil tussen klein en groot. Door privatisering nu al te maken met hogere lasten.
Korfbal	+	+/-	Vitaal, mede door sterke maatschappelijke inzet en verbreding activiteiten
Handbal	-	-	Terugloop ledenaantal
Zwemmen	-	-	Terugloop ledenaantal
Gymnastiek	+/-	+/-	
Volleybal	+/-	+/-	
Basketbal	-	-	Terugloop ledenaantal
Badminton	+	+/-	
Tafeltennis	+/-	+/-	Twee verenigingen (door eigen accommodaties) niet gevoelig voor huurstijgingen

Waardering inschatting: - = niet vitaal, +/- = vitaal, + = zeer vitaal

- = geen spankracht, +/- = gem. spankracht, + = goede spankracht

In de interviews wordt aangegeven dat de Rotterdamse verenigingen behalve door contributie structureel inkomsten kunnen genereren door kantine-inkomsten (met name buitensportverenigingen) en door sponsorinkomsten te verbeteren. Incidenteel kunnen verenigingen daarnaast gebruikmaken van subsidies en fondsen. Ander gebruik van de accommodaties, bijvoorbeeld gebruik door Sportieve BSO en kinderopvang, worden ook genoemd, maar wet- en regelgeving is bij dergelijk gebruik vaak nog een aandachtspunt. Andersom kunnen de sportverenigingen de kosten verlagen door de zelfwerkzaamheid te verhogen en door collectieve inkoop (bijvoorbeeld energie).

In de interviews is echter ook zeer nadrukkelijk aangegeven dat bovengenoemde mogelijkheden om inkomsten te verhogen en de kosten te verlagen zeer beperkt zijn. Met name de binnensportverenigingen hebben, door de afwezigheid van een eigen accommodatie en kantine, weinig andere mogelijkheden dan de contributie om kostenstijgingen op te vangen. Het enige alternatief voor hen is het afstoten van zaaluren. Daarnaast blijkt uit de interviews dat voor alle verenigingen geldt dat de huidige trend op het gebied van kantine- en sponsorinkomsten er een is van stabilisatie en een kleine afname. Substantiële verhoging van inkomsten via deze aspecten wordt dan ook door de geïnterviewden als niet-realistisch beschouwd.

Een van de vragen in de interviews was of verenigingen een huurstijging van 100% kunnen dragen. Wanneer een dergelijke huurstijging zou worden ingevoerd, zo is de verwachting van Sport & Cultuur en Rotterdam SportSupport, zal ongeveer 80% van de Rotterdamse sportverenigingen dit niet kunnen dragen. Dat percentage ligt bij voetbalverenigingen waarschijnlijk nog hoger.

4.2 Vitaliteit sportverenigingen overige G5-gemeenten

De overige G5-gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven) geven gecombineerd het volgende beeld wat betreft vitaliteit en spankracht van de sportverenigingen binnen de gemeenten:

Tabel 5 Overzicht vitaliteit en spankracht per sporttype G5-gemeenten

Sporttype	Vitaliteit	Spankracht	Opmerkingen
Voetbal	+/-	-	Met name kleine verenigingen niet vitaal
Hockey	+	+/-	Afnemende spankracht
Tennis	+	+/-	Terugloop in vitaliteit
Korfbal	+/-	+/-	Stabiel
Handbal	+/-	-	Terugloop ledenaantal/vitaliteit
Zwemmen	-	-	Terugloop ledenaantal irt badhuur
Gymnastiek	+	+/-	
Volleybal	+/-	+/-	
Basketbal	+/-	+/-	
Badminton	+/-	+/-	
Tafeltennis	+/-	+/-	

Waardering inschatting: - = niet vitaal, +/- = vitaal, + = zeer vitaal

- = geen spankracht, +/- = gem. spankracht, + = goede spankracht

Bovenstaand overzicht is, behalve op de interviews, gebaseerd op vitaliteits-onderzoeken die gemeenten hebben aangeleverd. Daar waar onvoldoende informatie bekend is over een specifiek sporttype, is een gemiddelde vitaliteit/ spankracht ingevuld.

De G5-gemeenten waarderen de verschillende sportverenigingen naar sportsoort over het algemeen eenduidig. Vereniging Sport Utrecht (VSU, de evenknie van Rotterdam SportSupport) geeft specifiek aan dat er wat betreft de Utrechtse sportverenigingen qua vitaliteit onderscheid te maken is tussen groot en klein (grote verenigingen zijn doorgaans vitaler), terwijl Amsterdam en Eindhoven aangeven dit alleen bij voetbalverenigingen specifiek terug te zien en bij de overige sporten niet.

De gemeente Eindhoven geeft tevens aan dat men inschat dat vitaliteit niet zozeer met verenigingsgrootte te maken heeft, als wel met de sociaaleconomische achtergrond van de vereniging, de leden en de wijk waarin de vereniging gesitueerd is.

De G5-gemeenten geven, net zoals Rotterdam, aan dat mogelijkheden voor sportverenigingen om hun inkomsten te verhogen en kosten te verlagen gering zijn; naast de sponsor- en kantine-inkomsten worden collectieve inkoop, ander gebruik van de accommodatie en (maatschappelijke) activiteiten als sponsorlopen en loterijen genoemd, waarbij de omvang van de 'winst' op deze terreinen (zeer) beperkt wordt ingeschat. Ook wordt het minder betalen van kader nog als maatregel genoemd, maar hierbij wordt opgemerkt dat dit in het algemeen niet wenselijk is vanwege de afname van kwaliteit en kwantiteit van het kader bij sportverenigingen.

De verwachting is dat, indien kostendekkende huur doorgevoerd zou worden in Amsterdam, Den Haag, Utrecht of Eindhoven en hier geen compensatie tegenover zou staan, een groot aantal sportverenigingen in moeilijkheden zal komen:

- Amsterdam: zeer hoge uitval bij voetbal. Tennis- en volleybalverenigingen zouden wellicht de kostendekkende huur enigszins kunnen dragen.
- Den Haag: bij invoering van kostendekkende huur zullen de tarieven in Den Haag gemiddeld met een factor 10 stijgen. De verwachting is dat 80%-90% van de verenigingen zal uitvallen.
- Utrecht: ondanks dat 60-70% van de verenigingen als vitaal beoordeeld is (VSU verenigingsscan 2010-2011), is de verwachting dat het merendeel van de sportverenigingen zal uitvallen.
- Eindhoven: de verwachting is dat bijna alle verenigingen zullen uitvallen, met name binnen het voetbal. Het gemiddelde huidige dekkingspercentage is voor de buitensport 18% en voor de binnensport 45%. Wanneer kostendekkende huur wordt ingevoerd, zal het huurtarief voor de buitensport ongeveer met een factor 5 stijgen en dat voor de binnensport ongeveer met een factor 2. De verwachting is dat dit niet op te vangen is door de sportverenigingen.

4.3 Vitaliteit sportverenigingen Haarlem, Nijmegen en Zaanstad

Voor Haarlem, Nijmegen en Zaanstad gelden onderstaande inschattingen wat betreft de vitaliteit en spankracht per sporttype:

Tabel 6: Overzicht vitaliteit en spankracht per sporttype overige benchmarkgemeenten

Sporttype	Vitaliteit	Spankracht	Opmerkingen
Voetbal	+/-	+/-	Kleine verenigingen minder vitaal
Hockey	+	+/-	Druk op leden en accommodaties
Tennis	+/-	+/-	
Korfbal	+	+/-	
Handbal	-	-	
Zwemmen	-	-	
Gymnastiek	+	+	Met name in Nijmegen vitaal
Volleybal	+	+	Met name in Nijmegen vitaal
Basketbal	-	-	
Badminton	+/-	+/-	
Tafeltennis	+/-	-	

Waardering inschatting: - = niet vitaal, +/- = vitaal, + = zeer vitaal

- = geen spankracht, +/- = gem. spankracht, + = goede spankracht

Ook de sportverenigingen uit Haarlem, Nijmegen en Zaanstad zijn wisselend vitaal; zij hebben doorgaans wel voldoende spankracht om kleine tegenvallers op te vangen. Met name de gemeente Nijmegen geeft aan dat hockey momenteel aan de limiet zit, door druk op het ledenaantal (meer jeugd dan senioren) in relatie tot de accommodatie (versnelde afschrijving). Ook de zwemvereniging heeft het (financieel) zwaar in Nijmegen. In Zaanstad worden de buitensportverenigingen in het algemeen als vitaal bestempeld, maar de financiële druk neemt daar toe.

Er is binnen deze gemeenten geen aanwijzing dat een bepaalde categorie sportvereniging (groot, middel, klein) in het algemeen minder vitaal is dan een andere categorie. Bij voetbal ziet men wel meer kleine vitale verenigingen vergeleken met de G5, maar een duidelijk beeld is er niet. De gemeente Nijmegen geeft aan dat sportverenigingen met een eigen accommodatie minder vitaal lijken te zijn dan sportverenigingen die geen eigen accommodatie hebben.

Als inkomstenverhogende en kostenverlagende mogelijkheden voor sportverenigingen worden genoemd: sponsoring, kantine-inkomsten, collectieve inkoop van energie, ander gebruik van de accommodatie (verhuur derden: BSO, kinderopvang), verruimende maatregelen met betrekking tot de Drank- en Horecawet en de exploitatie van horeca in sporthallen 'teruggeven' aan verenigingen.

Wat betreft de invoering van kostendekkende huur geven Nijmegen, Haarlem en Zaanstad aan dat sportverenigingen dit niet kunnen dragen. Nijmegen geeft aan dat de sport over de hele linie 'onderuit' gaat: de gemeente Nijmegen heeft de afgelopen jaren tientallen miljoenen euro's geïnvesteerd in de Nijmeegse sportvoorzieningen. Dit betekent hoge kapitaallasten en daarmee een hoge kostendekkende huur. De gemeente Zaanstad spreekt de verwachting uit dat ongeveer 20% van de verenigingen kostendekkende huur niet zal kunnen dragen. Kanttekening hierbij is dat de sportverenigingen in Zaanstad een hoge zelfwerkzaamheid kennen, omdat het onderhoud van de accommodaties de verantwoordelijkheid is van de sportverenigingen. Zij betalen dan ook geen huur, maar ontvangen een (beperkte) onderhoudssubsidie van de gemeente. Haarlem gaat uit van een beperkte uitval wanneer de huur wordt opgehoogd met 25 – 50%; een huurverhoging van 100% zorgt ook in Haarlem voor een massale uitval.

4.4 Compensaties en subsidies

Compensatie- en subsidiemogelijkheden geven verenigingen extra financiële spankracht, ook al is dit in veel gevallen niet van structurele aard. In de interviews is gevraagd naar de compensatie- en subsidiemogelijkheden die sportverenigingen hebben per gemeente.

Tabel 7 Overzicht indirecte subsidie en overige subsidiemogelijkheden per benchmarkgemeente

Gemeente	Indirecte subsidie	Overige Subsidiemogelijkheden
Rotterdam	Maatschappelijk tarief (Huurcompensatie via deelgemeenten)	• Investeringssubsidie amateursport (gemeente) • Meerkostensubsidie gehandicaptensport (gemeente) • Garanties evenementen amateursport (gemeente) • Bijdrage aan RSS t.b.v. sportplus-verenigingen (gemeente) • Bijdrage jeugdsport (RSS) • Kansen voor Sport, ledenwerving (RSS) • Bijdrage kaderopleidingen (RSS) • Jeugdsportfonds (gemeentelijke bijdrage)
Amsterdam	Maatschappelijk tarief	• 1/3^e regeling investeringen buitensport • Jeugdsportsubsidie • Scholierenregeling • Incidentele activiteitensubsidies
Den Haag	Maatschappelijk tarief	• IAS-subsidie (cofinanciering voor verbouwingen eigen accommodaties)
Utrecht	Maatschappelijk tarief	• Subsidie Sportvereniging (maatschappelijke inzet) • Evenementensubsidie • Stedelijke breedtesportsubsidie • U-pas-regeling
Eindhoven	Maatschappelijk tarief	• Regeling sporttechnisch kader • Subsidie prijzen en bekens • Evenementensubsidie • Jeugdsportfonds (gemeentelijke bijdrage)
Haarlem	Maatschappelijk tarief	• Geen standaardsubsidies voor verenigingen
Nijmegen	Maatschappelijk tarief	• Projectsubsidies • Evenementensubsidie • Deskundigheidsbevordering • Aangepast sporten
Zaanstad	Bijdrage onderhoud	• Subsidie voor onderhoud restructuur • Subsidie voor extra activiteiten

Bovenstaande subsidieregelingen zijn voor iedere sportvereniging aan te vragen, behalve de specifieke regelingen voor buitensportaccommodaties. Over het algemeen worden de regelingen goed gebruikt, hoewel zeker niet alle regelingen jaarlijks worden uitgeput.

4.5 Financiering van investeringen en kleedkamers

Naast vragen over vitaliteit en spankracht van sportverenigingen, is in de interviews ook gevraagd naar de wijze van investeringen in sportaccommodatie en de wijze van terbeschikkingstelling van kleedkamers. Deze gegevens zijn relevant voor het kunnen inschatten in hoeverre sportverenigingen zelf verantwoordelijk zijn voor investeringen en/of onderhoud en, daardoor, of dit een verzachtende of complicerende financiële factor voor de sportvereniging is. Onderstaand overzicht geeft aan hoe per gemeente de investeringen en de terbeschikkingstelling van kleedkamers (buitensport) georganiseerd zijn.

Tabel 8 Overzicht investeringen en kleedkamers per benchmarkgemeente

Gemeente	Investeringsen	Kleedkamers (buitensport)
Rotterdam	Stadsontwikkeling Maatschappelijk Vastgoed is verantwoordelijk voor groot onderhoud en functionele vervangings-investeringen van de gemeentelijke accommodaties. Sport & Cultuur is verantwoordelijk voor het bedrijfs-gebonden onderhoud. Bij de sportvelden draagt S&C bijvoorbeeld zorg voor het maaien van de velden.	Wisselend: kleedkamers zijn deels geprivatiseerd en deels in eigendom gemeente.
Amsterdam	Spothallen en sportparken zijn van de gemeente en worden, exclusief verenigingsgebouwen, ook door de gemeente onderhouden en vervangen. Klein onderhoud is voor de verenigingen. Financiering: Jaarlijkse PMI-gelden (Sportaccommodatie planmiddelen)	Kleedkamers van de vereniging. De gemeente kent een 1/3 ^e regeling, waarbij de gemeente 1/3 ^e bijdraagt in noodzakelijke investeringen.
Den Haag	Investeringsen worden gedaan door de gemeente. In gevallen wordt een subsidie verstrekt en een eigen bijdrage van de verenigingen gevraagd (opstallen). Financiering: meerjarige onderhouds-planning (MJOP). Overschotten kunnen mee naar volgende jaren	Wisselend: zelf geïnvesteerd door verenigingen of door de gemeente en vervolgens in bruikleen gegeven.
Utrecht	Instandhouding en vervangings-investeringen worden geborgd in Meerjarenperspectiefnota Vastgoed en nota Kapitaalgoederen. Financiering: MJOP, mate van dekking van het MJOP wordt onderzocht.	Wisselend: kleedkamers zijn deels geprivatiseerd en deels in eigendom gemeente. De gemeente verhuurt sportvelden inclusief twee kleedkamers (en koud stromend water).

Gemeente	Investeringsplan	Kleedkamers (buitensport)
Eindhoven	Gemeente verantwoordelijk voor investeringen op basisniveau. Plusvarianten zijn voor de vereniging (verschil basis – plus). Financiering: MJOP, jaarlijks een bedrag beschikbaar	Kleedkamers in eigendom van de gemeente. De huur is versleuteld in het huurtarief van de velden, excl. energielasten.
Haarlem	Investeringsplan, gericht op behoud duurzame voorzieningen Financiering: jaarlijks een bedrag uit een MJOP	Op huurbasis
Nijmegen	Reguliere vervangingsinvesteringen voor rekening gemeente. Extra investeringen voor vereniging. Financiering: MJOP voor gebouwen (in Nijmegen: POG) en een aparte MJOP voor inventaris	Wisselend: een aantal verenigingen kleedkamers in eigen beheer, anderen huren van vereniging.
Zaanstad	Natuurgras voor rekening verenigingen, kunstgras voor rekening gemeente. Financiering: MJOP met mogelijkheid tot meenemen overschotten naar volgende jaren	Alle kleedkamers in eigendom van de verenigingen.

4.6 Waardering van spankracht sportverenigingen

Op basis van de resultaten van de interviews valt te concluderen dat een forse huurstijging in het algemeen niet gedragen kan worden door het merendeel van de verenigingen, zowel voor de binnensport als voor de buitensport. Alle gemeenten delen deze mening, ondanks dat er tussen de gemeenten verschillen bestaan in eigendom, beheer en wijze van investeren. Enkel de gemeente Zaanstad geeft een lager uitvalpercentage (20%) aan (op basis van de grote verantwoordelijkheid die zij nu al dragen), maar wat betreft de vitaliteit van de verenigingen is er weinig verschil.

Op basis van de interviews en beschikbare vitaliteitsonderzoeken kan worden geconcludeerd dat gemeenten de vitaliteit en grootte van de sportverenigingen van grote invloed achten op de spankracht van sportverenigingen. Aan die spankracht zit echter ook een duidelijke limiet: helder wordt de verwachting uitgesproken dat bij forse huurstijging forse uitval zal horen. Als we de beelden van alle gemeenten samenvoegen kunnen we op basis van de verwachting van Rotterdam SportSupport en Sport & Cultuur bij een huurstijging van 100% uitgaan van een te verwachten uitvalpercentage van minimaal 80% van de sportverenigingen, waarbij onder de kleine verenigingen de uitval het grootst zal zijn, neigend naar 100%.

Hoofdstuk 5

Analyse

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk analyseren wij de gevolgen van een stijging van het huurtarief op de Rotterdamse sportverenigingen. Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven gaan we hierbij uit van het gegeven dat sportverenigingen huurstijgingen in zeer hoge mate zullen moeten opvangen door de contributie voor hun leden te verhogen. De effecten van andere mogelijkheden om kosten te verlagen en inkomsten te verhogen zijn marginaal en dragen daarom onvoldoende bij aan het beeld omtrent de effecten van huurstijgingen. Dit uitgangspunt is getoetst in de interviews met gemeenten en werd door gemeenten bevestigd: er zijn andere mogelijkheden, maar de effecten daarvan zijn minimaal.

De effecten van contributieverhogingen op het gedrag van leden (uitval) zijn onderzocht.¹ Dit onderzoek (prijselasticiteit in de sport) laat zien welke uitval van leden verwacht kan worden bij diverse contributieverhogingen. Die gegevens worden gebruikt om naar aanleiding van verschillende huurstijgingen te berekenen welke verwachte uitval er zal plaatsvinden onder leden van de Rotterdamse sportverenigingen.

De methode die wij gebruiken om de effecten te berekenen is gebaseerd op de aannames zoals die zijn uitgelegd in paragraaf 2.4. Daarbij gaan wij uit van een viertal scenario's: een stijging van het huidige tarief met 25, 50, 75 of 100%. Allereerst onderzoeken we het effect van deze vier tariefstijgingen op de contributie van leden. Dat levert een nieuwe contributie op per sportsoort en per verenigingsomvang. Op basis van deze contributiestijgingen (nieuwe contributie bij nieuwe tarieven ten opzichte van huidige contributie bij huidige tarieven) kan worden berekend hoeveel leden er zullen uitvallen, aan de hand van het eerdergenoemde effect van prijselasticiteit. Daarmee kunnen uitspraken worden gedaan over de aantallen verwachte leden van sportverenigingen na invoering van een huurstijging.

5.2 Contributiestijging

Het uitgangspunt voor de stijging van de contributie per lid is de huidige gemiddelde contributie per sportsoort. In bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde contributie per sportsoort en het aantal verenigingen waarover deze gemiddelde contributie is berekend.

¹ *Prijselasticiteit in de sport*, L.Driessen & K.Siemons, Sport Economic Research Centre (SERC), Nijmegen 2012.

De contributiebedragen na doorvoering van een tariefstijging zijn berekend door de tarieven te vermenigvuldigen met het aantal gehuurde velden of uren. Dat levert een totaalbedrag op dat door alle leden samen moet worden opgebracht (via contributies). Door dit bedrag te delen door het (gemiddelde) aantal leden wordt een nieuw contributiebedrag verkregen, dat gerelateerd kan worden aan het oude (huidige) contributiebedrag. Op die manier kan een stijging van een huurtarief worden gekoppeld aan een (verwachte) stijging in contributie, zowel absoluut (hoeveel euro wordt er extra betaald?) als relatief (procentuele stijging).

Het gemiddelde aantal leden zoals gebruikt in deze berekeningen is gebaseerd op gegevens afkomstig van Rotterdam Sport Support. In bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van het gemiddelde aantal leden per sportvereniging per grootteklasse.

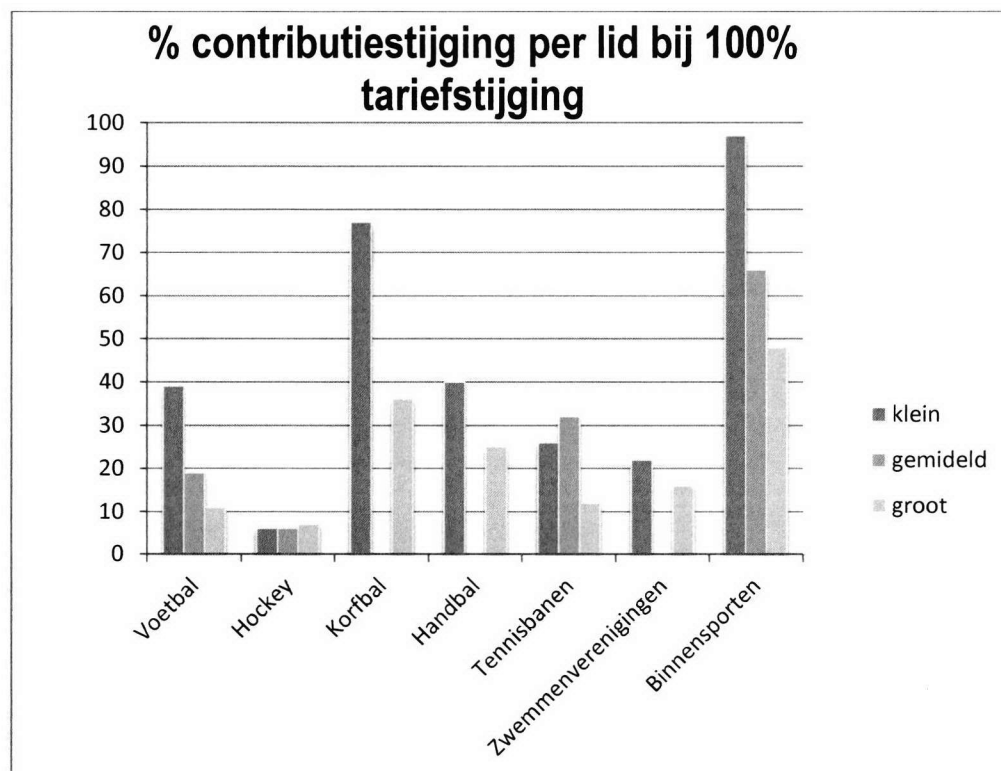
In onderstaande tabel 9 wordt de relatieve contributiestijging per sportsoort en per grootteklasse weergegeven

Tabel 9 Relatieve contributiestijging per lid

Sport	Grootteklasse	Contributiestijging per categorie tariefstijging			
		25%	50%	75%	100%
Voetbal					
	Klein (0-249 leden)	10%	19%	29%	39%
	Middel (250-749 leden)	5%	10%	14%	19%
	Groot (750+ leden)	3%	6%	9%	11%
Hockey					
	Klein (0-499 leden)	2%	3%	5%	6%
	Middel (500-999 leden)	1%	3%	4%	6%
	Groot (1000+ leden)	2%	4%	5%	7%
Korfbal					
	Klein (0-150 leden)	19%	39%	58%	77%
	Groot (150+ leden)	9%	18%	27%	36%
Handbal					
	Klein (0-150 leden)	10%	20%	30%	40%
	Groot (150+ leden)	6%	12%	18%	25%
Tennis					
	Klein (0-249 leden)	7%	13%	20%	26%
	Middel (250-749 leden)	8%	16%	24%	32%
	Groot (750+ leden)	3%	7%	10%	13%
Zwemverenigingen					
	Klein (0-149 leden)	6%	11%	17%	22%
	Groot (150+ leden)	4%	8%	12%	16%
Binnensporten					
	Klein (0-99 leden)	24%	49%	73%	97%
	Middel (100-199 leden)	17%	33%	50%	66%
	Groot (200+ leden)	12%	24%	36%	48%

Uit tabel 9 valt op te maken dat vooral bij de kleinere verenigingen een huurstijging leidt tot fors hogere contributies. Op zich zou het verschil tussen grote en kleine verenigingen minder prominent kunnen zijn, omdat kleine verenigingen immers ook minder velden of uren huren. Twee factoren zorgen er echter voor dat deze lijn niet opgaat: de kleinere verenigingen maken over het algemeen minder efficiënt gebruik van de gehuurde accommodaties, omdat zij ten minste een heel veld of een hele zaal moeten huren, ook al hebben zij die gezien hun ledenaantal niet helemaal nodig. Met minder teams of minder spelers hetzelfde veld (of dezelfde zaal) gebruiken is (per lid) duurder. Daarnaast geldt dat er met name bij grote verenigingen ook sprake is van eigen accommodaties: grote hockey- en voetbalverenigingen hebben ook zelf velden aangelegd. Die velden worden niet gehuurd van de gemeente Rotterdam en het effect van een huurstijging is dan ook niet van toepassing op deze velden. De onderhoudssubsidie die enkele verenigingen voor eigen velden ontvangen staat los van huurstijgingen en heeft dus ook geen invloed.

Daarnaast valt op dat de binnensportverenigingen ten opzichte van de buitensportverenigingen een forsere contributiestijging moeten doorvoeren. Dit effect valt te verklaren uit het feit dat de buitensportverenigingen andere bronnen van inkomsten hebben, zoals kantines, waardoor de contributiebedragen worden beïnvloed. Voor binnensport geldt deze invloed niet en is de relatie tussen contributie en uitgaven aan accommodaties bijna één op één. In onderstaande figuur (5) is de contributiestijging bij een huurstijging van 100% weergegeven.

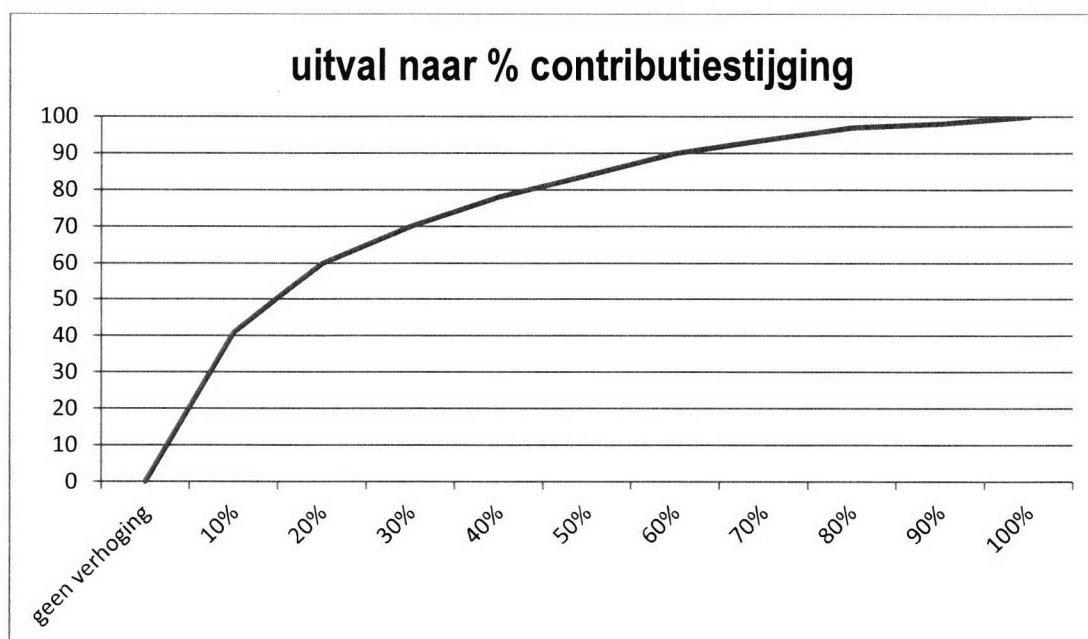

Figuur 5 Relatieve contributiestijging per lid bij 100% tariefstijging

5.3 Uitval door stijging contributie

Een stijging van de contributie betekent voor sommige leden dat zij hun lidmaatschap zullen opzeggen. Dit is (vraag)uitval. Het percentage van de leden dat zal uitvallen is afhankelijk van de *prijselasticiteit* van het lidmaatschap van een sportvereniging: hoeveel contributie wil (of kan) een lid van een sportvereniging extra betalen om te blijven sporten? In het eerdergenoemde onderzoek² is onderzocht hoe deze prijselasticiteit eruitziet voor leden van sportverenigingen.

Aan de hand van het onderzoek hebben wij de uitvalpercentages berekend voor de Rotterdamse sportverenigingen bij 25%, 50% 75% en 100% contributieverhoging. Bij deze percentages is uitgegaan van een huurstijging die in één keer wordt doorgevoerd. Het effect van uitval op een geleidelijke huurverhoging is niet onderzocht. De uitval van sporters bij een bepaalde contributiestijging is weergegeven in onderstaande figuur (6). Hierin is allereerst te zien dat sportuitval relatief snel optreedt bij een contributiestijging. Verder zien we dat het effect van contributiestijging op sportuitval bij hogere percentages afzwakt.

Figuur 6 Uitval naar percentage contributiestijging

Uit deze grafiek kan worden bepaald welk uitvalpercentage hoort bij een bepaalde contributiestijging. Omdat we eerder al de contributiestijgingen hebben berekend bij de verschillende stijgingen van het huurtarief (tabel 9), kunnen we berekenen welk percentage van de leden naar verwachting zal uitvallen wanneer de huurstijging wordt doorgevoerd. Daarbij moet een kleine aanpassing worden gemaakt in de gehanteerde percentages. Het onderzoek naar prijselasticiteit gaat namelijk uit van de gemiddelde sportvereniging en de gemiddelde sporter in Nederland.

² *Prijselasticiteit in de sport*, L. Driessen & K. Siemons, Sport Economic Research Centre (SERC), Nijmegen 2012.

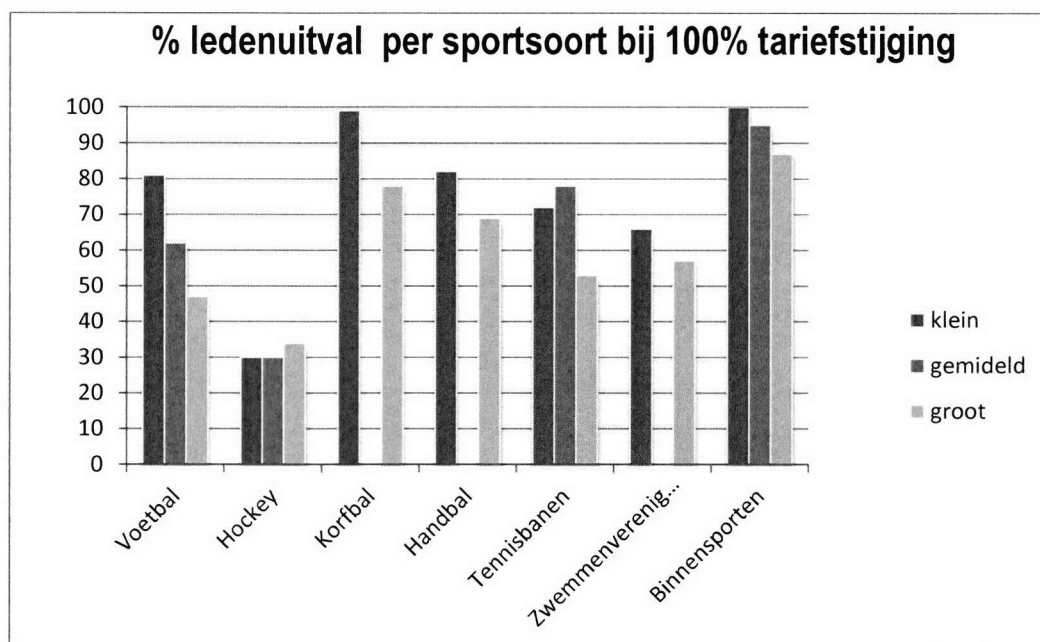
Omdat de situatie in Rotterdam iets afwijkt van het landelijk gemiddelde hebben wij de percentages met 2% naar boven bijgesteld (grootstedelijke en sociaal-economische afwijkingen ten opzichte van het landelijke beeld). Voor de hockey- en korfbalverenigingen is die aanpassing 1%, aangezien deze verenigingen in organisatorisch opzicht (maar ook wat betreft de financiële draagkracht van hun gemiddelde leden) vitaler zijn dan de andere verenigingen in Rotterdam. Uiteraard gaat het daarbij om het algemene beeld en zijn dergelijke percentages niet terug te voeren op een enkele individuele vereniging. De berekende verwachte uitval per categorie tariefstijging (25%, 50%, 75% en 100%) wordt weergegeven in tabel 10.

Tabel 10 Uitval percentage leden per categorie tariefstijging

Tabel 10 Uitval percentage leden per categorie tariefstijging					
Sport	Grootteklasse	Uitval per categorie tariefstijging			
		25%	50%	75%	100%
Voetbal					
	Klein (0-249 leden)	42%	62%	73%	81%
	Middel (250-749 leden)	25%	44%	53%	62%
	Groot (750+ leden)	12%	40%	41%	47%
Hockey					
	Klein (0-499 leden)	1%	11%	24%	30%
	Middel (500-999 leden)	1%	11%	18%	30%
	Groot (1000+ leden)	1%	18%	24%	34%
Korfbal					
	Klein (0-150 leden)	61%	80%	91%	99%
	Groot (150+ leden)	40%	59%	70%	78%
Handbal					
	Klein (0-150 leden)	44%	63%	74%	82%
	Groot (150+ leden)	30%	49%	60%	69%
Tennis					
	Klein (0-249 leden)	35%	51%	63%	72%
	Middel (250-749 leden)	38%	57%	68%	78%
	Groot (750+ leden)	12%	35%	43%	53%
Zwemverenigingen					
	Klein (0-149 leden)	30%	47%	59%	66%
	Groot (150+ leden)	19%	38%	49%	57%
Binnensporten					
	Klein (0-99 leden)	68%	87%	98%	100%
	Middel (100-199 leden)	59%	77%	88%	95%
	Groot (200+ leden)	49%	68%	79%	87%

De percentages in tabel 10 laten duidelijk zien dat de binnensporten zeer hard worden geraakt door huurverhogingen, samen met sporten die zowel binnen als buiten sporten (handbal en korfbal). Ook blijkt dat de kleinere verenigingen meer uitval kunnen verwachten dan grotere verenigingen. Gezien het feit dat huurverhogingen bij kleinere verenigingen naar verwachting leiden tot een snellere contributiestijging (vergeleken met grote verenigingen) is deze uitval naar verwachting.

De verwachte uitval bij een huurstijging van 100% is zonder meer substantieel. Voor een aantal (kleinere) sportverenigingen zal, naar verwachting, een dergelijke stijging leiden tot bijna 100% uitval, waardoor die sportverenigingen vrijwel zeker zullen ophouden te bestaan. In figuur 7 is de uitval bij 100% tariefstijging als staafdiagram weergegeven.

Figuur 7 Uitval bij 100% tariefstijging

Deze verwachte uitval strookt met de verwachtingen die de andere benchmark-gemeenten in de interviews hebben uitgesproken op de vraag welke uitval er verwacht wordt wanneer de tarieven met 100% of meer (tot kostendekkende huur) zullen stijgen: namelijk minimaal 80% uitval bij verenigingen door het meestijgen van de contributies met de huren (zie paragraaf 4.6).

Hoofdstuk 6

Gevolgen

Op basis van de huurstijgingen van 25%, 50%, 75% en 100% zijn er in hoofdstuk 5 uitspraken gedaan over de te verwachten contributiestijgingen en daarmee samenhangend de verwachte uitval van leden bij sportverenigingen. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de effecten daarvan op de inkomsten voor de gemeente Rotterdam (als verhuurder van de accommodaties) en de gevolgen voor de beleidsdoelen zoals die zijn bepaald in de Sportnota Rotterdam 2016. Tevens wordt ingegaan op de effecten van huurstijgingen in de deelgemeenten aan de rand van Rotterdam, in verband met de mogelijke 'vlucht' van leden naar (goedkopere) sportverenigingen in randgemeenten.

6.1 Inkomsten uit verhuur sportaccommodaties

Door tariefstijgingen door te voeren zullen de inkomsten per voorziening of veld in theorie stijgen. Echter, wanneer men uitgaat van de uitvalpercentages genoemd in hoofdstuk 5, zullen de inkomsten uit verhuur uiteindelijk aanzienlijk dalen ten opzichte van de huidige inkomsten. Doordat er veel minder mensen lid zijn van sportverenigingen worden er namelijk ook minder sportaccommodaties gehuurd door de (resterende) sportverenigingen. Wij gaan ervan uit dat het percentage van aantallen leden die stoppen gelijk zal zijn aan het percentage sportaccommodaties dat niet meer verhuurd zal worden. Daarbij moet worden vermeld dat er in dit onderzoek geen rekening wordt gehouden met een eventuele (extra) compensatie voor de verenigingen, vanuit de centrale stad of vanuit de deelgemeenten. Daardoor wordt het directe effect van de invoering van een huurstijging in beeld gebracht.

Onderstaande tabel geeft de huidige totaalinkomsten uit verhuur van sportaccommodaties bij de vier percentages huurstijgingen. Verder geeft de tabel het negatieve resultaat ten opzichte van de huidige inkomsten uit verhuur weer. Bij een tariefstijging van 25% is er bij de geraamde uitval van leden € 716.722,06 minder aan huurinkomsten te verwachten. Bij een huurstijging van 100% loopt dit op tot een negatief resultaat van € 1.542.122,67 ten opzichte van de huidige situatie. Daartegenover staat dat de exploitatielasten voor de 'uitgevallen' voorzieningen zullen dalen. Kapitaalslasten blijven echter grotendeels op de voorzieningen drukken. Onderstaande tabel houdt met het 'positieve' effect van lagere exploitatielasten geen rekening; alleen de inkomstenkant is onderzocht. Gezien de omvang van het effect kan wel worden aangenomen dat er een negatief resultaat blijft bestaan wanneer de uitgaven worden meegenomen.

Tabel 11 Totale inkomsten uit accommodaties per categorie tariefstijging

Inkomsten uit accommodaties per categorie tariefstijging				
Huidig	Tariefstijging 25%	Tariefstijging 50%	Tariefstijging 75%	Tariefstijging 100%
€ 2.911.164,24	€ 2.194.442,15	€ 1.800.222,72	€ 1.589.505,50	€ 1.369.041,57
€ -	€ - 716.722,09	€ - 1.110.941,52	€ - 1.321.658,74	€ - 1.542.122,67

Bijlage 3 geeft het detailoverzicht van de inkomsten, rekening houdend met uitval van verenigingen bij respectievelijk 25%, 50%, 75% en 100% tariefstijging voor alle sporten en grootteklassen afzonderlijk.

In bijlage 3 is te zien dat de uitval bij kleine verenigingen bij forse tariefstijgingen met name verantwoordelijk is voor de daling van inkomsten uit verhuur. Bij enkele grote verenigingen en bij hockey is daarentegen een positief effect waar te nemen: bij die groepen stijgen de huurinkomsten. Dit wordt verklaard uit het feit dat de spankracht van grote verenigingen en hockey groter is dan die van de kleinere verenigingen. In het totaal weegt dit positieve effect echter niet op tegen de negatieve effecten bij de overige sporten en verenigingsgrootten: er is een duidelijke daling van inkomsten te zien bij het doorvoeren van huurstijgingen.

6.2 Effecten op beleidsdoelstellingen Sportnota Rotterdam 2016

De gemeente Rotterdam heeft in de Sportnota Rotterdam 2016 een aantal beleidsdoelen geformuleerd die zij in de stad wil verwezenlijken. Deze doelen zijn ingedeeld in een aantal 'renbanen/tracks'. Doorvoering van een huurstijging heeft op die beleidsdoelen invloed doordat de effecten van de huurstijging invloed hebben op de sportende Rotterdammers. In onderstaande tabel (tabel 12) zijn de renbanen/tracks opgenomen waarop een effect verwacht wordt door invoering van huurstijgingen. Uiteraard is het verwachte effect van het verhogen van de huurtarieven van sportvoorzieningen op deze ambities ook beschreven.

Tabel 12 Effecten uitval op beleidsdoelstellingen Sportnota Rotterdam 2016

Renbanen/tracks Sportnota 2016	Effect
Sportwaarden en onderwijs: <i>de waarden en positieve effecten van sport en bewegen worden ingezet om uitdagingen aan de jeugd te geven en talentontwikkeling mogelijk te maken. Op alle onderwijsinstellingen in Rotterdam (van basisschool tot universiteit) wordt een sport- en beweegprogramma aangeboden toegankelijk voor iedereen.</i>	Kinderen die in het onderwijs bekend raken met sport en bewegen hebben onvoldoende mogelijkheden om hun sportinteresse voort te zetten in een betaalbare sportomgeving van een sportvereniging en/of omdat er onvoldoende verenigingen zijn waar men kan sporten.
Maatschappelijke thema's: <i>de sport draagt zichtbaar en meetbaar bij aan opgaven binnen alle pijlers van de gemeente: economie, sociaal, fysiek en veilig.</i>	Doordat het uitvalpercentage van verenigingen zo hoog is (bij 15% contributiestijging over het algemeen 50% uitval), zullen veel sportverenigingen in wijken en buurten verdwijnen. Daarmee kunnen sportverenigingen in die wijken en buurten niet bijdragen aan de opgaven van de genoemde maatschappelijke pijlers, terwijl verenigingen juist als bindend element in een wijk of buurt fungeren.

Renbanen/tracks Sportnota 2016	Effect
Breedtesport en sportontwikkeling: <i>70% van de inwoners beweegt (tegen 52% in 2007) mede dankzij de vitale sport- en beweegcultuur in wijken en verenigingen en mede dankzij de extra sportieve aandacht voor de doelgroepen jeugd, ouderen en mindervaliden.</i>	Hoge uitval van verenigingen draagt niet bij aan het halen van de sportparticipatiedoelstelling. Een deel van de leden van verenigingen die ophouden te bestaan zullen blijven sporten (georganiseerd of ongeorganiseerd), maar het risico bestaat dat een groot deel van deze sporters geen alternatieve sport kiest en daarmee uitstroomt.
Evenementen en accommodaties: <i>de stad heeft een beweegaanbod van wijkniveau tot internationaal niveau; compleet, evenwichtig over de stad verspreid en toegankelijk voor alle doelgroepen.</i>	Door uitval van sportverenigingen zal er in veel wijken en buurten in Rotterdam geen laagdrempelig en gevarieerd en hoog niveau sport- en beweegaanbod meer te realiseren zijn.
Topsport: <i>Rotterdam heeft als topsportstad in Nederland de leidende positie en een plek in de subtop van Europa. Bovendien zijn alle middellange- en langetermijnplannen in de regio Rotterdam 'Olympisch Plan 2028-proof'.</i>	Zonder een goede en gezonde basis op breedtesportniveau vindt er onvoldoende doorstroming plaats van talenten richting de topsport. Ambities met betrekking tot topsport zullen dus moeilijker te realiseren zijn.
Media en citymarketing: <i>sport is onlosmakelijk verbonden aan de identiteit en het imago van de stad.</i>	Een situatie met minder sportverenigingen en minder (georganiseerde) sporters zal een negatief effect hebben op het imago en de identiteit van de stad.

Verder kan worden opgemerkt dat in eerder onderzoek door het Mulier Instituut³ werd geconcludeerd dat het huidige aanbod van sportaccommodaties in Rotterdam voldoende is voor de huidige vraag. Om de bestuurlijke ambitie van 70% sportparticipatie te verwezenlijken zal het aantal accommodaties juist intensiever gebruikt moeten worden of zelfs moeten worden uitgebreid.

Stijging van de tarieven en daaruit volgende contributiestijgingen en uiteindelijke uitval van sporters staat haaks op deze bestuurlijke ambitie en de daaruit volgende verwachte toename van de vraag naar sportaccommodaties.

³ 'Sportdeelname Ambities Rotterdam Ruimtelijk Vertaald', R. Hoekman & K. Hoenderkamp, Mulier Instituut, Utrecht 2012.

6.3 Effecten op uitstroom naar randgemeenten

Wanneer de tarieven in de gemeente Rotterdam aanzienlijk stijgen, bestaat de mogelijkheid dat verenigingen en/of leden van sportverenigingen in deelgemeenten aan de rand van de stad gaan uitstromen naar randgemeenten, vanwege het feit dat huurtarieven of contributies daar lager zouden kunnen zijn.

De effecten kunnen vanuit twee perspectieven bekeken worden:

1. In hoeverre stromen Rotterdamse sportverenigingen uit naar randgemeenten?
2. In hoeverre stromen leden van Rotterdamse sportverenigingen uit naar randgemeenten?

Voor het effect op de uitstroom van de sportverenigingen en leden zal gekeken moeten worden naar de ontwikkeling van de huurtarieven van de randgemeenten. De daar gehanteerde tarieven zullen in hoge mate uitmaken of verplaatsing (uitstroom) aan de orde zal zijn. Uit de Rapportage Benchmark Subsidies en Tarieven, uitgevoerd door Sportservice Zuid-Holland, waaraan 38 Zuid-Holland gemeenten hebben deelgenomen, komt naar voren dat de tarieven voor sportvoorzieningen in het algemeen lager liggen dan de tarieven die Rotterdam momenteel hanteert. Dit geldt zowel voor de binnensport als voor de buitensport. Bijvoorbeeld voor voetbal op natuurgras is het gemiddelde tarief in randgemeenten € 3.982,80, Rotterdam rekent € 5.334,—. Voor sporthallen geldt eenzelfde beeld: gemiddeld bij de 38 gemeenten wordt € 41,20 per uur betaald, terwijl Rotterdam € 46,30 per uur rekent.

Op basis van deze cijfers zou uitstroom naar de randgemeenten een concreet risico inhouden. Er wordt echter ook in de randgemeenten gesproken over de tariefstelling. Vanwege herindelingen, maar vooral vanwege bezuinigingsvraagstukken, is er een trend waarneembaar waarin de tarieven in de randgemeenten ook stijgen. Dat gegeven zorgt ervoor dat het verschil in tariefstelling zoals dat de afgelopen jaren heeft bestaan in zekere zin behouden blijft. Tabel 13 geeft een overzicht van de huidige stand van zaken rondom tarieven in vier randgemeenten.

Tabel 13 Ontwikkelingen huurtarieven van vier randgemeenten

Randgemeente	Ontwikkeling huurtarief
Lansingerland	Onlangs zijn door de gemeenteraad huurstijgingen tot 80% (voor natuurgras voetbal) aangenomen.
Zuidplas	De gemeente Zuidplas heeft als doelstelling (2011) opgenomen om te komen tot uniformering van de tarieven (voortkomend uit herindeling). Over taakstellingen en de daarmee samenhangende tariefsverhoging is (nog) geen besluit genomen.
Spijkenisse	In het kader van bezuinigings-taakstellingen loopt er momenteel een onderzoek naar de huidige tarieven, waarna besluiten (aanpassingen) kunnen worden genomen.
Barendrecht	Barendrecht stelt in de Kadernota Maatschappelijk vastgoed naar een kostendekkend huursysteem te willen gaan. De kaders voor eventuele compensatie moeten nog worden uitgewerkt.

Op basis van de gemiddelde tarieven voor sport in Zuid-Holland en de aan- en voorgenomen beleidskeuzes van de randgemeenten valt te verwachten dat het veronderstelde effect van uitstroom naar randgemeenten nauwelijks zal plaatsvinden. De tarieven van Rotterdam zijn in de huidige situatie al hoger dan de tarieven in andere gemeenten in Zuid-Holland (waaronder de randgemeenten) en op dit moment is uitstroom geen issue. Daarnaast mag verwacht worden dat de tarieven op basis van de aan- en voorgenomen beleidskeuzes van de randgemeenten in deze gemeenten eveneens zullen stijgen, waardoor het verschil in tariefstelling met Rotterdam min of meer gelijk blijft. In hoeverre deze huurstijgingen gecompenseerd worden (door middel van indirecte/directe subsidie) is in deze verwachting overigens niet meegenomen.

Een ander aspect waardoor uitstroom van sportverenigingen nauwelijks zal plaatsvinden is het feit dat een 'verhuizing' van een sportvereniging naar een andere gemeente niet vanzelfsprekend is. Men zal aanlopen tegen vraagstukken als de bezetting van huidige sportvoorzieningen, ruimtegebrek, fusie- en/of samenwerkingsafspraken tussen verenigingen en de eventuele (financiële) compensatie vanuit gemeenten voor de verplaatsing. De praktijk leert dat deze vraagstukken ervoor zorgen dat verplaatsingen langdurige en niet veelvuldig voorkomende processen zijn.

Voor de individuele leden van sportverenigingen is uitstroom naar randgemeenten aannemelijker. Men zal (bij het wegvallen van een sportvereniging, of bij onacceptabele contributiestijging) in eerste instantie zoeken naar alternatieven in de buurt. Wanneer deze alternatieven door grote uitval van verenigingen in Rotterdam niet voorhanden zijn, is de kans aanwezig dat men uitstroomt naar randgemeenten. De kans bestaat echter ook dat men uitstroomt naar de ongeorganiseerde sport of zelfs helemaal verdwijnt uit de sport. Uitstroom van sporters naar randgemeenten heeft echter geen negatief effect op de sportparticipatiedoelstelling die Rotterdam heeft opgenomen in haar Sportnota; men blijft als Rotterdammer sporten en bewegen, ook al is dat buiten de gemeente. Het nadelige effect van uitstroom naar randgemeenten beperkt zich daarom tot de inkomstenderving voor de gemeente Rotterdam als verhuurder van sportaccommodaties.

Bijlage 1

Benchmark accommodaties en tarieven per sport en per grootteklasse

	Rotterdam	Amsterdam	Den Haag	Utrecht	Eindhoven	Haarlem	Nijmegen	Zaanstad	Minimaal	Maximaal	Gemiddeld totaal**	Gemiddeld G5*	Gemiddeld overig***
Aantal velden/zalen													
verhuurd door gemeente													
Voetbalveld	138	153	114	97	39	41	43	54	39	153	89,29	108,20	42,00
kunstgrasvelden	41	52	27	36	12	19	15	13	12	12	28,86	33,60	17,00
natuurvelden	97	101	87	60	16	22	28	41	16	101	58,71	72,20	25,00
Korfbalvelden	22	12	23	5	10	4	3	11	3	23	11,29	14,40	3,50
kunstgrasvelden	15	12	11	5	7	4	0	11	0	15	7,71	10,00	2,00
natuurvelden	7	0	12	12	3	3	3	3	0	12	5,00	5,50	3,00
Handbalvelden	11	10	11	11	5	1	0	2	0	11	6,43	8,80	0,50
Hockey	25	39	33	10,5	16	6	n.v.t.	3	3	39	21,58	24,70	6,00
kunstgrasvelden	24	30	25	9,5	12	4	n.v.t.	2	2	30	17,42	20,10	4,00
natuurvelden	1	9	8	1	4	2	n.v.t.	1	1	9	4,17	4,60	2,00
Tennisbanen	139	222	202	133	101	14	n.v.t.	n.v.t.	14	222	135,17	159,40	14,00
Zwembaden	9	8	7	4	2	9	1	3	1	9	5,17	6,00	1,00
Sporthallen	19	20	16	15	32	12	7	6	6	32	17,29	20,40	9,50
Gymzalen	87	266	ongeveer 65	43	14	99	14	30	14	266	87,17	102,50	56,50
Sportzalen				7			9		7	9	8,00	7,00	9,00
Tarieven													
per seizoen / per uur													
Voetbalveld													
kunstgrasveld	€ 6.000,75	€ 5.506,25	€ 5.015,00	€ 5.328,75	€ 6.451,00	€ 7.613,00	€ 5.385,10	€ 2.710,00	€ 2.710,00	€ 7.613,00	€ 5.899,98	€ 5.660,35	€ 6.499,05
natuurgasveld	€ 5.334,00	€ 2.753,13	€ 5.015,00	€ 5.328,75	€ 3.251,00	€ 7.613,00	€ 1.795,05	€ 6.592,08	€ 1.795,05	€ 7.613,00	€ 4.441,42	€ 4.336,38	€ 4.704,03
Korfbal													
kunstgrasvelden	€ 1.520,40	€ 2.753,13	€ 1.671,00	€ 3.047,10	€ 2.080,00	€ 2.538,00		€ 898,58	€ 898,58	€ 3.047,10	€ 2.268,27	€ 2.214,33	€ 2.538,00
natuurvelden	€ 1.402,38		€ 1.671,00		€ 1.080,00		€ 601,40	€ 1.325,30	€ 601,40	€ 1.671,00	€ 1.188,70	€ 1.384,46	€ 601,40
Handbalvelden	€ 1.604,92	€ 688,28	€ 2.507,00		€ 1.314,00		n.v.t.	€ 948,50	€ 688,28	€ 2.507,00	€ 1.528,55	€ 1.528,55	
Hockey						n.v.t.	n.v.t.						
kunstgrasvelden	€ 6.000,00		€ 5.015,00	€ 5.328,75	€ 4.775,00			€ 2.710,00	€ 2.710,00	€ 6.000,00	€ 5.279,69	€ 5.279,69	
natuurvelden	€ 4.902,50		n.v.t.		€ 2.612,00			€ 1.671,17	€ 1.671,17	€ 4.902,50	€ 3.757,25	€ 3.757,25	
Tennis	€ 2.671,44				€ 6.788,00		n.v.t.	n.v.t.			€ 4.729,72		
Zwembaden	€ 99,23	€ 97,41	€ 95,00	€ 64,47	€ 69,00	€ 24,90			€ 24,90	€ 99,23	€ 75,00	€ 85,02	€ 24,90
Sporthallen	€ 46,30	€ 27,29	€ 47,50	€ 55,56	€ 45,00	€ 43,14	€ 35,92	€ 40,25	€ 27,29	€ 55,56	€ 42,96	€ 44,33	€ 39,53
Gymzalen	€ 20,13	€ 9,10	€ 20,80	€ 19,32	€ 15,45	€ 11,09	€ 12,93	€ 8,35	€ 8,35	€ 20,80	€ 15,55	€ 16,96	€ 12,01
Sportzaal					€ 25,00		€ 27,79		€ 25,00	€ 27,79	€ 26,40	€ 25,00	€ 27,79

* Amsterdam, Eindhoven, Den Haag, Rotterdam, Utrecht

** Amsterdam, Eindhoven, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Haarlem, Nijmegen

*** Haarlem, Nijmegen

Bijlage 2

Aantal leden, aantal velden en gemiddelde contributie per sport en per grootteklasse

Buitedsport

Sport	Grootteklasse	Aantal verenigingen	Gemiddeld aantal leden	Gemiddelde contributie	Aantal velden
Voetbal		56		€ 152,14 (n=16)	
	Klein (0-249 leden)	16	149,94		0,55
	Middel (250-749 leden)	33	472,70		0,77
	Groot (750+ leden)	7	930,00		0,86
Hockey		6		€ 282,35 (n=3)	
	Klein (0-499 leden)	2	287,5		0,00
	Middel (500-999 leden)	1	763		2,00
	Groot (1000+ leden)	3	2043,666667		7,00
Tennis		22		€ 177,32 (n=7)	
	Klein (0-249 leden)	7	164,1428571		2,50
	Middel (250-749 leden)	11	445,2727273		9,33
	Groot (750+ leden)	4	1026,333333		9,00

Combinatie buiten- en binnensport

Sport	Grootteklasse	Aantal verenigingen	Gemiddeld aantal leden	Gemiddelde contributie	Aantal velden	Uren Zaalhuur	
Korfbal		8		€ 149,70 (n=3)		Gymzaal	Sporthal
	Klein (0-149 leden)	2	91,5		2,00	85,25	125,25
	Groot (150+ leden)	6	222		1,42	63,65	170,79
Handbal		6		€ 233,00 (n=2)			
	Klein (0-149 leden)	3	100			35,20	144,50
	Groot (150+ leden)	3	258,33			76,63	234,88

Binnensport

Sport	Grootteklasse	Aantal verenigingen	Gemiddeld aantal leden	Gemiddelde contributie	Aantal velden	Uren Zaalhuur	
Binnensporten		56		€ 228,80 (n=10)		Gymzaal	Sporthal
	Klein (0-99 leden)	20	61,45		323,63	154,50	
	Middel (100-199 leden)	22	155,79		476,63	302,60	
	Groot (200+ leden)	14	290,86		697,77	390,08	
Zwemmen		21		€ 269,4 (n=6)			
	Klein (0-149 leden)	15	109,00				65,75
	Groot (150+ leden)	6	479,20				211,06

Bijlage 3

Inkomsten uit verhuur accommodatie, per categorie tariefstijging en inclusief uitval

Sport		Inkomsten uit accommodaties per categorie tariefstijging			
Grootteklasse	Huidig	Tariefstijging 25%	Tariefstijging 50%	Tariefstijging 75%	Tariefstijging 100%
<i>Voetbal</i>					
Klein (0-249 leden)	€ 141.859,78	€ 102.848,34	€ 80.860,08	€ 67.028,75	€ 53.906,72
Middel (250-749 leden)	€ 451.431,42	€ 423.216,96	€ 379.202,39	€ 371.302,34	€ 343.087,88
Groot (750+ leden)	€ 113.792,00	€ 125.171,20	€ 102.412,80	€ 117.490,24	€ 120.619,52
<i>Hockey</i>					
Klein (0-499 leden)	€ 9.805,00	€ 12.133,69	€ 13.089,68	€ 13.040,65	€ 13.727,00
Middel (500-999 leden)	€ 12.000,00	€ 14.850,00	€ 16.020,00	€ 17.220,00	€ 16.800,00
Groot (1000+ leden)	€ 126.000,00	€ 155.925,00	€ 54.980,00	€ 167.580,00	€ 166.320,00
<i>Korfbal</i>					
Klein(0-150 leden)	€ 21.113,10	€ 10.292,63	€ 6.333,93	€ 3.325,31	€ 422,26
Groot (150+ leden)	€ 72.268,18	€ 54.201,14	€ 44.444,93	€ 37.940,80	€ 31.798,00
<i>Handbal</i>					
Klein(0-150 leden)	€ 27.976,08	€ 19.583,25	€ 15.526,72	€ 12.729,11	€ 10.071,39
Groot (150+ leden)	€ 44.476,38	€ 38.916,83	€ 34.024,43	€ 31.133,47	€ 27.575,36
<i>Tennis</i>					
Klein (0-249 leden)	€ 52.983,53	€ 43.049,11	€ 38.942,89	€ 34.306,83	€ 29.670,77
Middel (250-749 leden)	€ 275.492,07	€ 213.506,36	€ 177.692,39	€ 154.275,56	€ 121.216,51
Groot (750+ leden)	€ 96.171,78	€ 105.788,96	€ 93.767,48	€ 95.931,35	€ 90.401,47
<i>Zwemverenigingen</i>					
Klein (0-149 leden)	€ 97.860,66	€ 85.628,07	€ 77.799,22	€ 70.215,02	€ 66.545,25
Groot (150+ leden)	€ 125.656,06	€ 127.226,76	€ 116.860,14	€ 112.148,03	€ 108.064,21
<i>Binnensporten</i>					
Klein (0-99 leden)	€ 273.386,09	€ 109.354,43	€ 53.310,29	€ 9.568,51	€ -
Middel (100-199 leden)	€ 519.354,52	€ 266.169,19	€ 179.177,31	€ 109.064,45	€ 51.935,45
Groot (200+ leden)	€ 449.537,60	€ 286.580,22	€ 215.778,05	€ 165.205,07	€ 16.879,78
<i>Totalen</i>					
Totaal inkomsten	€ 2.911.164,24	€ 2.194.442,15	€ 1.800.222,72	€ 1.589.505,50	€ 1.369.041,57
Verschil met huidig	€ -	€ - 716.722,09	€ - 1.110.941,52	€ - 1.321.658,74	€ - 1.542.122,67

Bijlage 4

Onderhoudsverantwoordelijkheden per accommodatie

Gemeente verantwoordelijk voor dagelijks en groot onderhoud? (ja/nee)	Rotterdam	Amsterdam	Den Haag	Utrecht	Eindhoven	Haarlem	Nijmegen	Zaanstad
<u>Buitensport</u>								
Voetbalveld per seizoen								
kunstgrasveld	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nee
natuurgrasveld	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nee
Korfbal								
Kunstgrasvelden	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nvt	nee
Natuurvelden	ja		ja	ja	ja	ja	ja	nee
Handbalvelden	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nvt	nee
Hockey								
Kunstgrasveld	nee	ja	ja	ja	ja	ja	nee	nee
Natuurgrasveld	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nee	nee
Tennis	nee	wisselend	nee	nee			nee	
<u>Binnensport</u>								
Zwembaden	ja	ja en nee	ja	ja	ja	ja	nvt	ja
Sporthallen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Gymzalen	ja	veelal niet	ja	ja	ja	ja	ja	ja

Bijlage 5

Leidraad interviews Rotterdam en overige benchmarkgemeenten

Leidraad interview Rotterdam Sport & Cultuur

1. Wat is de reden voor (of historie van) invoering KDH?
2. Welk beeld heeft S&C van de vitaliteit van verenigingen?
3. Welk beeld heeft S&C van de financiële spankracht van verenigingen?
4. Wat is de wijze van financiering voor investeringen in de sportaccommodaties?
5. Wie of welke afdeling is verantwoordelijk voor het onderhoud aan velden en hallen?
6. Welke subsidies/compensaties worden nu aan verenigingen verstrekt?
7. Zijn er significante verschillen tussen de deelgemeenten en hun sportverenigingen?
8. Bij invoering van KDH: hoe wordt de spankracht per verenigingscategorie beoordeeld?
9. Zijn er beleidskeuzes aanstaande, anders dan KDH, die effect hebben op de spankracht?

Leidraad interview Rotterdam SportSupport (RSS)

1. Wat is de mening van RSS inzake invoering KDH?
2. Hoe vitaal zijn de Rotterdamse verenigingen (per productgroep) volgens RSS?
3. Is een uitsplitsing van de antwoorden op vraag 2 per categorie verenigingsgrootte te geven?
4. Zijn er andere opties (dan vraag 2) voor sportverenigingen om de inkomsten te verhogen?
5. Welke mogelijkheden hebben verenigingen om de kosten te verlagen?
6. Bij invoering van KDH: hoe wordt de spankracht per verenigingscategorie beoordeeld?
7. Op welke gebieden ontvangen verenigingen vanuit RSS momenteel ondersteuning?
8. Welke subsidies/compensaties worden nu aan verenigingen verstrekt?
9. In welke mate wordt er door verenigingen gebruikgemaakt van subsidies?

Leidraad interviews G5 en Haarlem, Nijmegen en Zaanstad

1. Inschattend: hoe vitaal zijn de verenigingen (per productgroep)?
2. Is er een indicatie per categorieën verenigingsgrootte op basis van vraag 1 af te geven?
3. Zijn er andere opties (dan contributieverhoging) voor sportverenigingen om de inkomsten te verhogen?
4. Welke mogelijkheden hebben verenigingen om de kosten te verlagen?
5. Stel, KDH zou worden ingevoerd: hoe wordt de spankracht per verenigingscategorie beoordeeld?
6. Wat is de wijze van financiering voor investeringen in de sportaccommodaties?
7. Welke subsidies/compensaties worden nu aan verenigingen verstrekt?
8. Op welke wijze worden kleedkamers ter beschikking gesteld (over het algemeen)?